

GEOGRAFIJOS BENDROJI PROGRAMA

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Geografijos bendroji programa (toliau – Programa) apibrėžia geografijos dalyko paskirtį, tikslą ir uždavinius, dalyku ugdomas kompetencijas, pasiekimų sritis ir pasiekimų raidą, dalyko mokymo(si) turinį, pasiekimų lygių požymius ir mokinių pasiekimų vertinimą.

2. Geografijos dalykas ugdo mokinių nuostatas, nukreiptas į žmonių tarpusavio solidarumą ir atjautą, pasaulio kultūrų dialogą ir tarptautinį bendradarbiavimą, toleranciją ir draugystę, norą konstruktyviai spręsti kylančias vietas bendruomenių, šalių, pasaulio problemas. Padeda ugdyti mokinių nusiteikimą ir gebėjimą kompetentingai naudotis geografijos žiniomis ir įgūdžiais asmeniniame, profesiniame ir visuomeniniame gyvenime.

3. Geografijos dalyko paskirtis – suteikti mokiniams pasaulio geografinio pažinimo pagrindus, grįstus pasaulio gamtos ir visuomenės vientisumu bei savitarpio priklausomybe, civilizacijų ir kultūrų erdvinėmis sąsajomis, jų raidos ir išlikimo sąlygomis.

4. Atsižvelgiant į mokinio patirtį, žinias ir gebėjimus, geografijos supratimo augimą, turinys nagrinėjamas lokalioje, regiono ir globalioje geografinėje erdvėje. Mokytojas, atsižvelgdamas į mokinių mokymo(si) pažangą, esamus mokinių pasiekimus, mokymo(si) galimybes ir poreikius, numato, kad ugdymo procesas gali būti planuojamas lanksčiai ir siūlomą tematiką išdėstyti kita tvarka. Mokytojas, atsižvelgdamas į mokinių galimybes ir derindamas mokymo(si) planą su kitais mokytojais, gali savo nuožiūra papildyti mokymo(si) turinį savo temomis ar skirti laiko medžiagai įtvirtinti, kartoti, gilesniam gebėjimų ugdymui ar geografiniams praktiniams ir tiriamiesiems darbams.

4.1. Pradinėje mokykloje geografijos dalykas integruotas į Visuomeninio ugdymo programą. Penktoje klasėje geografija yra integruota į istorijos ir gamtos mokslų dalykų turinį. Savarankiškas ir privalomas geografijos dalykas pradamas mokytis pagrindinės mokyklos šeštoje klasėje.

4.2. Šeštoje klasėje siekiama mokinius supažindinti su bendriausiais geografinio pažinimo bruožais, geografinė erdve, jos sudedamosiomis dalimis, bendriausiomis geografijos sąvokomis ir terminais. Plėtojant numatytas ugdomosios veiklos sritis, daugiausia dėmesio skiriama artimai aplinkai (kaimo, miesto, apskrities, etninės srities, Lietuvos) nagrinėti, kartu parodomas globalus pasaulio vaizdas. Geografijos dalyku ugdoma ne tik aiškinant ir nagrinėjant įvairių vaizdinę ir informacinę medžiagą klasėje, bet ir stebint bei tyrinėjant savo aplinką.

4.3. 7–8 klasėse toliau plėtojamos ugdomosios veiklos sritys. Tematika nagrinėjama lokaliu ir globaliu geografinės erdvės lygiu. Mokiniai supažindinami su pagrindiniais Žemės geografijos pažinimo etapais, bendriausiais mūsų planetos gamtos reiškiniams ir dėsningumais, žemynų, regionų ir šalių gamtos įvairove, ten gyvenančių žmonių gyvenamosios ir ūkinės veiklos ypatumais. Tuo norima parodyti gyvenamosios ir tolimųjų kraštų istorinės, gamtinės, socialinės, kultūrinės, ekonominės aplinkos įvairovę.

4.4. 9–10 (I–II gimnazijos) klasių medžiagoje toliau plėtojamos ankstesniuose centruose nagrinėtos ugdomosios veiklos sritys. Tematika daugiausia siejama su regioniniu geografinės erdvės lygmeniu, kaip pavyzdį imant Lietuvos, Europos ir kitus pasaulio regionus. Geografinio pažinimo ir gamtinės geografijos srities turinį sudaro Lietuvos ir Europos temos, o visuomeninės geografijos – Lietuvos, Europos ir pasaulio temos. Geografijos mokymas(is) apima šiuolaikinio pasaulio procesus, gamtines, socialines, ekonomines, kultūrines sąveikas ir jų priežastingumo ryšius.

4.5. III–IV gimnazijos klasių mokymo(si) turinyje plėtojama ir gilinama pagrindinio ugdymo metu nagrinėta mokymo(si) turinio medžiaga. Dalykas, grįstas tikslųjų, gamtos, socialinių ir

humanitarinių mokslų jungtimi, pasitelkęs kiekybinius ir kokybinius metodus, nagrinėja gamtos ir visuomenės erdvinės struktūras bei ryšius, siejančius žmones su pasauliu, vieta ir aplinka. Greta kitų mokomųjų dalykų ugdo asmens tapatybės ir savivertės jausmą, pilietinę poziciją, kūrybinio ir kritinio mąstymo įgūdžius. Geografijos vidurinio ugdymo bendroji programa skirta pedagogams, kurie jau moko arba rengiasi mokytį geografijos (III–IV gimnazinėse klasėse), mokymo priemonių rengėjams, aukštųjų mokyklų geografijos dėstytojams.

5. Programoje išskirtos keturios pasiekimų sritys: geografijos mokslo pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje; geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas; pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė; geografinių tyrimų gebėjimas. Kiekvienam koncentruvi numatyti konkretūs kiekvienos srities pasiekimai, suformuluoti atsižvelgiant į vaiko raidos ypatumus ir įgytą patirtį. Skiriasi pasiekimų sričių apimtys. Programoje aprašyti mokinių pasiekimai suprantami kaip žinių ir supratimo, gebėjimų ir nuostatų visuma. Tikimasi, kad jie bus pasiekti baigiant ugdymo programą. Kiekvienos pasiekimų srities augimas parodytas pasiekimų raidos lentelėje kas dvejus metus.: 5–6, 7–8, 9–10 ir I–II gimnazijos bei III–IV gimnazijos klasėse. Programoje pateikiami skirtingiems mokinių amžiaus tarpsniams numatyti pasiekimai – mokymo(si) rezultatai. Mokymo(si) turinys nusako kontekstus, kuriuose ugdomi mokinių pasiekimai ir mokymo(si) kontekstų pasirinkimo galimybės laipsniškai įgyti žinių ir supratimą, ugdyti gebėjimus ir vertybines nuostatas. Pasiekimai aprašomi keturiais pasiekimų lygiais: slenkstinis (1), patenkinamas (2), pagrindinis (3) ir aukštesnysis (4). Kiekvienas pasiekimo lygio požymis nurodo mokinio rodomus rezultatus. Aprašomos svarbiausios į(si)vertinimui reikšmingos įgytos žinios ir supratimas, išugdyti gebėjimai ir vertybinės nuostatos.

II SKYRIUS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

6. Geografijos dalyko tikslas – ugdyti mokinių orientavimąsi geografinėje erdvėje, geografinį pasaulėvaizdį ir kintančio pasaulio sampratą, grįstą gamtos, socialinių ir humanitarinių mokslų žiniomis, jų sąryšingumu bei šiuolaikinėmis tyrimų technologijomis ir jų rezultatais, kaip sąlyga susikurti vientisą pasaulio sampratą ir vaizdinį, formuoti darnaus vystymosi ir pagarbos skirtingoms kultūroms nuostatas, kompetentingai ir atsakingai dalyvauti visuomenės gyvenime.

7. Pagrindinio ugdymo uždaviniai. Siekdami tikslo mokiniai:

7.1. augina savyje prigimtinių smalsumą, vaizduotę ir norą pažinti pasaulį;

7.2. orientuojasi gamtinėje ir visuomeninėje aplinkoje, naudoja kartografijos kūrinius ir geografines informacines sistemas (GIS), kaip patikimus informacinius šaltinius;

7.3. domisi ir gilina erdvinį supratimą apie savo gyvenamąją vietą, Lietuvą, Europą ir pasaulį nuo lokalaus iki globalaus lygmens;

7.4. renka ir analizuoja įvairiuose informaciniuose šaltiniuose pateiktą geografinę informaciją, ją kritiškai vertina ir įvairiais būdais pateikia;

7.5. vartotoja geografijos sąvokas ir vietovardžius, taiko įgytas geografijos žinias ir gebėjimus;

7.6. laikosi kasdieniame gyvenime darnaus vystymosi principų, prisiima asmeninę atsakomybę;

7.7. parodo pagarbą pasaulio kultūroms ir žmonių gyvensenai;

7.8. naudoja įvairius kūrybos būdus ir priemones geografiniams tyrimams bei pateikia duomenimis grįstas išvadas;

7.9. pasirengia būti atsakingi ir aktyvūs piliečiais, galintys prisidėti prie ekologiškai ir ekonomiškai darnaus, socialiai teisingo pasaulio kūrimo.

8. Vidurinio ugdymo uždaviniai. Siekdami tikslo mokiniai:

8.1. analizuoja ir vertina gamtos dėsningumus bei reiškinius, nurodo jų pasiskirstymą bei įtaką geografinės erdvės formavimuisi;

8.2. analizuoja ir kritiškai vertina Lietuvos, Europos ir pasaulio socialinio, kultūrinio, ekonominio ir politinio gyvenimo įvykius bei pokyčius;

- 8.3. nurodo lokalinių, regioninių ir globalinių problemų atsiradimo priežastis, raidą bei siūlo tinkamus sprendimo būdus, motyvuotai reiškia savo nuomonę aiškindami jas;
- 8.4. lygina pasaulio valstybes ir regionus gamtiniu, visuomeniniu ir geopolitiniu aspektu;
- 8.5. diskutuoja geografinėmis temomis, tinkamai vartoja geografijos sąvokas;
- 8.6. taiko praktinio ir kūrybinio darbo gebėjimus bei formuoja geografinių objektų vaizdinius;
- 8.7. grindžia savo veiklą įvairiose gyvenimo srityse darnaus vystymosi principais, humanizmo ir demokratijos vertybėmis, savitarpio supratimu;
- 8.8. domisi moderniosiomis technologijomis, Lietuvos ir Europos Sąjungos prioritetinėmis mokslo kryptimis, susipažįsta su profesijomis, kurioms reikia geografijos žinių ir gebėjimų;
- 8.9. pasirengia studijoms aukštojoje mokykloje ir mokymui(si) visą gyvenimą.

III SKYRIUS KOMPETENCIJŲ UGDYMAS

9. Įgyvendinant Programą ugdomos šios kompetencijos: pažinimo, pilietinė, skaitmeninė, komunikavimo, kūrybiškumo, kultūrinė, socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos. Jos pateiktos pagal kompetencijos ugdymo intensyvumą geografijos dalyku:

10. Pažinimo kompetencija. Siekiama, kad mokiniai įgytų geografijos žinių ir supratimą atskleidžiant pasaulio gamtos ir visuomenės vientisumą, erdvines struktūras ir mąstymą, gamtos ir visuomenės savitarpio priklausomybę, jų raidos bei išlikimo klausimus. Kryptingai ugdomas gilus supratimas apie supantį pasaulį remiantis jau turima patirtimi, skatinami ją tyrinėti, ugdomi kritinio mąstymo bei problemų sprendimo gebėjimai. Gilus mokymasis pasiekiamas, kai mokiniams sudaromos galimybės ne tik gerai suprasti geografijos turinyje apibrėžtas dalykines (faktines), tarpdalykines, procedūrinės ir epistemines žinias, bet ir mokoma jas taikyti naujose ar sudėtingesnėse situacijose. Aktyviomis geografijos veiklomis mokiniai skatinami tinkamai vartoti geografijos sąvokas ir vietovardžius, taikyti įgytas geografijos žinias ir gebėjimus. Problemų sprendimas ir refleksija – aprašomi mokinių gebėjimai analizuoti ir kritiškai vertinti skirtinguose informacijos šaltiniuose (diagramos, kreivės, schemos, statistiniai duomenys) rastą informaciją apie įvairius gamtos ir visuomenės įvykius, reiškinius ir procesus, pasirinkti tinkamas strategijas, generuoti ir vertinti reikšmingas kūrybines idėjas, kurti produktus, reflektuoti savo mokymą(si) ir padarytą pažangą.

11. Pilietinė kompetencija. Ugdant asmens vertybines nuostatas skatinamas solidarumas, rezultatyvus kultūrų dialogas ir tarptautinis bendradarbiavimas, kuris padeda plėtoti įvairių tautų, religinių bendruomenių tarpusavio supratimą, toleranciją ir draugystę, norą konstruktyviai spręsti kylančias vietas bendruomenių, šalių, pasaulio problemas. Puoselėjamas mokinių nusiteikimas ir gebėjimas kompetentingai naudotis geografijos žiniomis ir įgūdžiais asmeniniame ir visuomeniniame gyvenime, todėl sudaromos sąlygos mokiniams aktyviai veikti, ugdytis gebėjimus analizuoti socialinę, politinę ir kultūrinę tikrovę, konstruktyviai spręsti problemas, konfliktus. Mokiniai skatinami: svarstyti tapatybės klausimus, aktyvaus piliečio vaidmens bendruomenėje pavyzdžius ir mokinio savijautą mokykloje; aptarti vaiko, prigimtines žmogaus teises, modeliuoti įvairius jų gynimo atvejus, nagrinėti poelgius konstitucinių ir įstatyminių teisių ir pareigų požiūriu; svarstyti demokratinius problemų sprendimo būdus (dialogas, diskusija, derybos, debatai). Vertina problemas, kylančias dėl socialinės visuomenės nelygybės, klimato kaitos. Inicijuoja ir (ar) dalyvauja socialinėse, ekologinės aplinkos stiprinimo iniciatyvose. Aktyviomis geografijos veiklomis mokiniai skatinami dalyvauti pilietinės visuomenės gyvenime, tausoti gamtinę aplinką ir savo veiklą grįsti darnaus vystymosi principais. Argumentuotai paaiškina, kodėl svarbus toks pilietinis veikimas. Save suvokia kaip demokratinės visuomenės kūrimo subjektą.

12. Skaitmeninė kompetencija. Siekiama, kad mokiniai įgytų gebėjimą pažinti ir įvaldyti skaitmenines technologijas, kritiškai ir atsakingai naudotųsi jomis mokydami, dirbdami ir dalyvaujant visuomenės gyvenime. Mokiniai mokomi sumaniai naudotis skaitmeninėmis priemonėmis siekiant veiksmingo ir konstruktyvaus jų mokymo(si) spręsti problemas, dalyvauti bendruomenių veiklose. Ugdomas informacijos apdorojimo procesų suvokimas, jų svarba, esminis

skaitmeninių paslaugų, taikymo, plėtros principų, intelektualinės veiklos formalizavimo ir automatizavimo kryptis. Mokiniai puoselėja savo informacinę vertybių kultūrą, atranda savyje kūrybinių galių sumaniai valdyti skaitmenines technologijas (įskaitant ir GIS) ir sistemingai ugdytis, įsitraukti į įvairias inžinerines veiklas. Mokiniai skatinami bendrauti ir bendradarbiauti ir moderniomis priemonėmis spręsti problemas. Ugdoma skaitmeninio turinio kūrimo (įskaitant intelektualinės nuosavybės klausimus), saugumo (įskaitant skaitmeninę gerovę), kritinio mąstymo ir vertybinių nuostatų visuma.

13. Komunikavimo kompetencija. Geografinis komunikavimas apima mokinių gebėjimus atsirinkti, suprasti, kurti ir perduoti informaciją naudojant geografijos sąvokas, terminus, simbolius, tinkamai juos vartoti ir komunikuoti geografijos klausimais. Mokiniai mokomi skaityti, kurti ir perduoti įvairaus pobūdžio geografinę informaciją, ją suprasti ir pateikti įvairiomis formomis atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir situaciją, etišškai naudojantis verbalinėmis ir neverbalinėmis priemonėmis bei technologijomis. Mokiniai mokomi per įvairias geografijos veiklas ir užduotis tikslingai ieškoti ir rasti reikiamą informaciją; analizuoti įvairius šaltinius (spausdintus, vaizdo, garso, elektroninius); naudotis virtualiomis mokymo(si) aplinkomis, grafinėmis programomis; kritiškai vertinti turimą informaciją; atsirinkti tiek informacijos, kiek jos reikia. Mokiniai kuria bei tikslingai naudoja komunikavimo kanalus ir priemones. Tikslingai taiko komunikavimo strategijas ir kuria komunikavimo aplinką. Analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina pranešimo patikimumą, remiasi įvairiais šaltiniais. Komunikavimas reiškiasi nuolat, todėl geografijos pamokose skatinama atrasti ir pažinti save ir pasaulį, bendrauti būnant su kitais, išreikšti save ir kuriant, suvokiant žmogaus ir gamtos kūrinius, perimant bendrąsias žmogiškas vertybes, ir pačiam jas kurti. Labai svarbu ugdyti tinkamą geografijos sąvokų ir vietovardžių vartojimą.

14. Kūrybiškumo kompetencija. Kryptingai siūlomomis įvairiomis geografinėmis veiklomis padedama mokiniui suvokti kūrybinės veiklos proceso etapus ir drauge sudarant galimybes pasireikšti jo spontaniškumui, iniciatyvumui, atvirumui idėjoms, skleisti kūrybinei laisvei, individualumui ir savarankiškumui, taip ugdomi kūrybinio mąstymo komponentai (divergentinis mąstymas). Identifikuoja problemas skirtinguose socialiniuose, kultūriniuose ir kituose kontekstuose, ir kūrybiškai jas sprendžia. Tam tiktų geografijos tyrimo, geografinio samprotavimo, gilesniam mąstymui būdingos veiklos, kai tenka mąstyti ilgesnį laiką, įvertinti daugiau aplinkybių ir sąlygų, generuoti ir apmąstyti daugiau idėjų, ieškoti originalių sprendimų (pvz., esė, koliažas, sceninė vaidyba). Savarankiškai kelia klausimus, kurie padeda kritiškai vertinti kompleksines problemas. Renka ir kritiškai analizuoja kūrybai reikalingą informaciją pagal kelis kriterijus (pvz., patikimumo, autentiškumo, pagrįstumo, tinkamumo, šališkumo). Kūrybinė patirtis įgyjama praktinėje ir pažintinėje veikloje, todėl siekiama, kad mokiniai atkakliai ir susitelkę įgyvendintų savo sumanymus, nebijotų klysti ir pradėti iš naujo, nebijotų rizikuoti ir būtų atviri iššūkiams, norėtų dalintis žinioms ir naujoms idėjoms, nuolat argumentuojantys ir reflektuojantys savo idėjas, sukurtus sprendimus. Keltų kūrybos prasmės bei asmeninio vertingumo ir galimo vertingumo aplinkiniams klausimus, etišškai veiklų kurdami po vieną ar kartu su kitais.

15. Kultūrinė kompetencija. Ugdomas požiūris į geografiją, kaip į reikšmingą gamtos ir visuomenės tarpusavio ryšį ir sąveiką artimoje ir globalioje aplinkoje. Mokiniai mokomi apibūdinti skirtingų kultūrų ir subkultūrų sąsajas ir skirtumus, orientuotis kultūrinėje erdvėje, supažindinami su svarbiausiais kultūros paveldo ir etninės kultūros objektais, kultūros reiškiniais, kultūros kūrėjais, kultūriniais skirtumais ir panašumais, mokosi suprasti šiuolaikinės kultūros raidos tendencijas, savo tautos, šalies, Europos ir pasaulio kultūros prasmę, vertę ir tarpusavio ryšius. Požiūris į geografiją, kaip kultūros dalį, ugdomas mokiniams susipažįstant su ryškių istorinių asmenybių indėliu į geografijos mokslo vystymąsi, ugdant estetinį skonį, kritiškai vertinant stereotipus. Siekiama, kad mokiniai suprastų kūrybinių industrijų svarbą ekonomikai, gebėtų pagarbiai ir tolerantiškai bendrauti su kitų kultūrų atstovais ir spręstų tarpkultūrinio bendravimo problemas. Pagrindžia, argumentuoja ir kritiškai vertina įvairių kultūrinių reiškinų, subkultūrų poveikį šalies, Europos ir pasaulio kultūros raidai. Priima įvairialypės kultūrinės bendruomenės iššūkius, pagrindžia kultūrinio tarpininkavimo vaidmenį, moka gyventi ir kurti kartu su kitų kultūrų atstovais.

16. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Taikydami geografijos mokymo(si) patirtį įvairiose veiklose, mokiniai ugdomi atkaklumą ir pasitikėjimą savo jėgomis jiems aktualiuose ir prasminguose kontekstuose. Mokiniai skatinami priimti atsakingus sprendimus ir įsitraukti į prasmingą veikimą įvairiame socialiniame ir kultūriniame kontekste. Siekiama, kad mokiniai pasitikėtų savimi, norėtų tobulėti, gerbtų įvairias nuomones, sėkmingai bendrautų ir bendradarbiautų, dalyvautų kuriant bendruomenės, visuomenės gerovę.

IV SKYRIUS PASIEKIMŲ SRITYS IR PASIEKIMAI

17. Programoje pasiekimų sritys žymimos raide (pavyzdžiui A, B), raide ir skaičiumi (pavyzdžiui, A1, A2) žymimas tos pasiekimų srities pasiekimas.

18. Geografijos mokslo pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje (A). Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

18.1. orientavimasis erdvėje, vietovėje ir žemėlapyje (A1). Apima gebėjimą orientuotis geografinėje (gamtinėje ir antropogeninėje) erdvėje, įvairiose jos perspektyvose (lokaliaje, regioninėje, globalioje), kartografiniuose kūriniuose (planuose, žemėlapiuose); įvardyti, apibūdinti ir interpretuoti juose pavaizduotus gamtinius ir visuomeninius objektus, procesus bei reiškinius;

18.2. geografinės padėties nustatymas ir apibūdinimas (A2). Apima gebėjimą tiksliai nustatyti vietos (objekto) geografines koordinates žemėlapyje ir gaublyje, apibūdinti objekto ar teritorijos geografinę padėtį;

18.3. geografijos mokslo pažinimo klausimų analizavimas (A3). Apima gebėjimą paaiškinti, taikyti ir kritiškai vertinti geografijos mokslo koncepcijas ir sąvokas; aptarti mokslininkų indėlį į geografijos mokslą ir vaidmenį visuomenėje.

19. Geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas (B). Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

19.1. gamtos procesų, reiškinių ir sistemų analizė (B1). Apima gebėjimą apibūdinti ir analizuoti mūsų planetos gamtinius reiškinius ir procesus, jų priežastis ir pasekmes, keičiančias Žemės gamtinę ir antropogeninę aplinką bei jos erdvinę struktūrą;

19.2. visuomeninių procesų, reiškinių ir sistemų analizė (B2). Apima gebėjimą apibūdinti ir analizuoti gyventojus, jų sudėtį, kaitą, pasiskirstymą; urbanizacijos ir globalizacijos procesus, jų priežastis ir pasekmes; tautų ir kultūrų įvairovę; ekonominės veiklos sritis bei erdvinę struktūrą;

19.3. gamtinių ir visuomeninių sistemų sąryšingumo analizė (B3). Apima gebėjimą atskleisti gamtos ir visuomenės tarpusavio ryšius ir sąveiką nuo artimiausios aplinkos iki globalaus pasaulio.

20. Pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė (C). Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

20.1. pasaulio šalių, regionų, vietovių gamtinių ir visuomeninių bruožų analizė darnaus vystymosi kontekste (C1). Apima gebėjimą nusakyti Lietuvos, Europos ir pasaulio šalių, regionų, ypatingų vietovių esminius ypatumus ir jų pasireiškimą įvairaus masto geografinėse erdvėse; analizuoti, paaiškinti ir geografiškai interpretuoti Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslus bei jų prioritetus Lietuvoje;

20.2. pasaulio šalių, regionų, vietovių geografinių bruožų ir ypatumų erdvinės raiškos aiškinimas (interpretavimas) (C2). Apima gebėjimą skirti, lyginti, pavaizduoti, modeliuoti įvairių tipų ir paskirties regionus nuo lokalaus iki globalaus lygmenų;

20.3. pasaulio, Europos ir Lietuvos globalizacijos procesų, jų kaitos laike ir erdvėje analizė (C3). Apima gebėjimą analizuoti, lyginti, paaiškinti, kaip technologijos ir globalizacija lemia būdus ir priemones, kuriomis žmonės keičia pasaulį, savo artimiausią aplinką ir gyvenimo būdą.

21. Geografinių tyrimų gebėjimai (D). Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

21.1. geografinių klausimų kėlimas (D1). Apima gebėjimą skirti geografinius nuo negeografinių klausimų; kelti naujus klausimus, nukreiptus atlikti geografinius stebėjimus ir tyrimus; hipotezių (spėjimų) būdu numatyti galimus tyrimų rezultatus ir jų gavimo metodus bei priemones;

21.2. geografinės informacijos paieška ir atranka (D2). Apimą gebėjimą rasti, surinkti atrinkti, gauti tikslinti ir vertinti reikiamą geografinę informaciją iš pirminių, antrinių bei tretinių šaltinių pagal išsikeltus tyrimo klausimus ir tikslus; naudoti įvairius informacijos paieškos ir gavimo būdus;

21.3. geografinės informacijos tvarkymas ir pateikimas (D3). Apimą gebėjimą surinktą geografinę informaciją tinkamai sutvarkyti ir paruošti jos analizavimui, naudojant įvairias tekstines, vaizdines, garsines, performatyvias jos pateikimo formas;

21.4. geografinės informacijos analizavimas ir interpretavimas (D4). Apimą gebėjimą analizuoti, aiškinti, komentuoti tirtus geografinius objektus, procesus, reiškinius, įvykius; lyginti ir ieškoti jų tarpusavio reikšmingų ryšių, sąsajų naudojant kiekybinius ir kokybinius metodus; kurti modelius, scenarijus pagal informacijos analizės metu išryškėjusias tendencijas ir struktūras;

21.5. atsakymas į geografinius klausimus ir išvadų formulavimas (D5). Apimą gebėjimą daryti išvadas ir atsakyti į tyrimo klausimą (-us); naudoti įvairius išvadų ir apibendrinimo gavimo būdus (indukcinį, dedukcinį kelią); tinkamai pasirinkti įvairias išvadų pateikimo formas (įskaitant ir menines – esė, koliažus, sceninę vaidybą); pademonstruoti bendravimo, pilietiškumo ir asmeninės atsakomybės už gautus rezultatus įgūdžius; numatyti alternatyvius būdus išvadoms gauti bei, remiantis tyrimo rezultatais, kelti naujus klausimus, hipotezes kitiems tyrimams.

22. Mokinių pasiekimų raida aprašoma pagal pasiekimų sritis, pateikiant mokinių pagrindinio lygio pasiekimus kas dvejus metus. Lentelėje raide (pavyzdžiui, A,) žymima pasiekimų sritis, raide ir skaičiumi (pavyzdžiui, A1) žymimas tos pasiekimų srities pasiekimas, o antru skaičiumi (3) – pasiekimų lygis.

Pasiekimas	6 klasė	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės
1. Geografijos mokslo pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje (A)				
Orientavimasis erdvėje, vietovėje ir žemėlapyje (A1).	Pasirenka ir derina žinomas priemones, įskaitant elementarius ir skaitmeninius kartografinius šaltinius, orientavimuisi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Paaiškina erdvinius ryšius tarp objektų, taiko pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinėje erdvėje (A1.3).	Pasirenka kompleksines priemones, įskaitant GPS bei kartografinius šaltinius, savarankiškam orientavimuisi įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Remdamasis sudėtingesniu, nauju kontekstu skaičiuoja laiko skirtumus pagal laiko juostas (A1.3).	Naudoja GIS ir GPS technologijas, kartografinius šaltinius savarankiškam orientavimuisi įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Įtraukia geografinius faktus ir objektus į įprastas erdvines sistemas ir nustato tarp jų egzistuojančius erdvinius ryšius (A1.3).	Orientuojasi lokaliaje, regioninėje ir globalioje geografinėje erdvėje. Naudodamasis pagrindinėmis skaitmeninio žemėlapio funkcijomis analizuoja geografinę informaciją (A1.3).
Geografinės padėties nustatymas ir apibūdinimas (A2).	Įprasto mastelio žemėlapiuose ir gaublyje remdamasis geografinio tinklo elementais apibūdina geografinių objektų padėtį, padedant mokytojui, nustatyto geografinės koordinatės (A2.3).	Palygina ir vertina geografinių objektų padėtį nesudėtingame ar neįprastame geografiniame kontekste (A2.3).	Geografinėi padėčiai nustatyti pasirenka įprastus geografinės informacijos šaltinius, įskaitant ortofoto ir kosmines nuotraukas; naudoja GIS technologijas bei nustatyto objektų gamtinę, ir ekonominę geografinę padėtį, analizuoja jos ypatumus (A2.3).	Paaiškina geografinės padėties svarbą geografinių procesų ir reiškinų vyksmą įvairiose geografinėse erdvėse. Skiria absoliutinę ir santykinę geografinę padėtį. Įprastame geografiniame kontekste vertina objektų geografinę padėtį, išskiria pagrįstus privalumus ir trūkumus. Kitiškai vertina objekto (-ų) geografinės padėties įtaką gamtiniams ir visuomeniniams reiškiniams bei procesams (A2.3).
Geografijos mokslo pažinimo klausimų analizavimas. (A3).	Pateikdamas pavydžių paaiškina, ką tiria geografija, kokios mokslo dalys ją sudaro ir kuo skiriasi nuo kitų mokslų.	Paaiškina geografijos pažintinę ir praktinę reikšmę tiriant gamtos ir visuomenės objektus, procesus, reiškinius ir numato jų pasekmes bei remdamasis	Paaiškina, kaip geografija, remdamasi mokslų tyrimais, aiškina ir sprendžia Lietuvos bei pasaulio erdvinio teritorinio konteksto problemas	Paaiškina ir tinkamai vartoja geografijos sąvokas, terminus ir simbolius, aiškindamas reiškinius procesus standartinėse situacijose. Paaiškina sąsajas tarp geografijos

Pasiekimas	6 klasė	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės
	Apibūdina geografijos reikšmę žmogaus išsilavinimui (A3.3).	įvairiais žinomais pavydžiais sprendžia lokalines, regionines ir globalines problemas (A3.3).	taikydama geoinformacines technologijas (A3.3).	mokslo teorijų ir jų praktinio taikymo. Nurodo žinomų Lietuvos mokslininkų indėlį į geografijos mokslą (A3.3).
2. Geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas (B)				
Gamtos procesų, reiškinių ir sistemų analizė (B1).	Išvardija ir apibūdina Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius svarbiausius gamtinius reiškinius ir procesus, skatinamas nurodo jų priežastis ir padarinius. Apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdui (B1.3).	Išvardija, bendrais bruožais apibūdina ir paaiškina Europoje ir pasaulyje vykstančius svarbiausius gamtinius reiškinius ir procesus, parodo jų pasireiškimo teritorijas, apibūdina jų poveikį aplinkai (B1.3).	Analizuoja, lyginta ir vertina pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius esminius (svarbiausius) gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro išvadas (B1.3).	Išvardija ir apibūdina gamtinius reiškinius, procesus ir dėsningumus, nurodo jų bruožus, atsiradimo priežastis, pasekmes ir nurodo pasireiškimo teritorijas. Analizuoja informacijos šaltinyje dabartiniame pasaulyje vykstančių gamtinių procesų pokyčius, pateikia išvadas (B1.3).
Visuomeninių procesų, reiškinių ir sistemų analizė (B2).	Skiria ir apibūdina pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus (B2.3).	Išvardija, bendrais bruožais apibūdina ir paaiškina Europoje ir pasaulyje vykstančius pačius svarbiausius gyventojų, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų priežastis, padarinius ir teritorinį pasiskirstymą. Lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo skirtumus ir panašumus, daro išvadas (B2.3).	Analizuoja, lyginta ir vertina Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos esminius (svarbiausius) procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro išvadas (B2.3).	Paaikškina visuomeninius reiškinius, procesus ir dėsningumus, nurodo jų bruožus, priežastis, pasekmes ir pasireiškimo teritorijas. Analizuoja pateiktą šaltinio informaciją (tiesioginę arba netiesioginę), paaikškina pavaizduotu ar aprašytu visuomenės specifinius erdvinės organizacijos struktūros bruožus, nurodo visuomenėje vykstančius reiškinius ir procesus, paaikškina jų atsiradimo priežastis ir nurodo pasekmes (dėsningumas) (B2.3).
Gamtinių ir visuomeninių sistemų	Skiria natūralius ir žmogaus paveiktus kraštovaizdžius. Skatinant gerai apibūdina	Išvardija, bendrais bruožais apibūdina ir paaiškina gamtinės ir visuomeninės aplinkos	Analizuoja, lyginta ir vertina gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksmų poveikį	Nurodo ir paaikškina problemas, susijusias su Lietuvos ir pasaulio visuomeniniais procesais, pasiūlo

Pasiekimas	6 klasė	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės
sąryšingumo analizė (B3).	gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai bei žmonių ūkinės veiklos įtaką kraštovaizdžiui ir gamtai, nurodo vieną ar dvi gamtos apsaugos priemones (B3.3).	veiksnių ryšius, randa jų regioninius skirtumus ir paaiškina priežastis. Vertina žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai įvairiose geografinėse erdvėse, tačiau pasitaiko keletas netikslumų (B3.3).	kraštovaizdžiui ir aplinkai bei daro išvadas. Geba paaiškinti žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveiką įvairiose geografinėse erdvėse, vertinti jos poveikį aplinkai (B3.3).	veiksmingų problemų sprendimo būdų, sieja Lietuvos problemas su pasaulinėmis tendencijomis. Sukuria rišlų struktūruotą tekstą ir suformuluotus teiginius pagrindžia svariais argumentais (B3.3).
3. Pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė (C)				
Pasaulio šalių, regionų, vietovių gamtinių ir visuomeninių bruožų analizė darnaus vystymosi kontekste (C1).	Apibūdina ir paaiškina daugelį Lietuvos ir pasaulio geografijos bruožų (C1.3).	Pagal nurodytus požymius išskiria ir apibūdina didžiausius geografinius regionus. Pagal nurodytus požymius, analizuoja Europą, jos regionus, jiems priklausančias valstybes, nusako panašumus, skirtumus, jų priežastis (C1.3).	Lygina pasaulio šalis ir regionus pagal jų panašumus ir skirtumus. Analizuoja Lietuvos visuomeninių bruožų pasireikimą konkrečiai išvardintose erdvėse (C1.3).	Apibūdina darnų vystymąsi kaip priemonių, užtikrinančių žmonių gerovę dabar ir ateityje. visumą. Vertina vietinės bendruomenės, Lietuvos ir atskirų regionų gyventojų gyvenimo sąlygų gerinimo būdus, atsižvelgdamas į socialinį, ekonominį, aplinkosauginį aspektus, išsako savo nuomonę. Siūlo aplinkos ir išteklių apsaugos būdų, aptaria jų pritaikymo galimybes. Aktyviai įsitraukia į bendruomenės veiklą (savanorystė), organizuojamus nacionalinius projektus, akcijas ir kitas veiklas, siūlo naujų veiklų (C1.3).
Pasaulio šalių, regionų, vietovių geografinių bruožų ir ypatumų erdvinės raiškos aiškinimas	Paaiškina Lietuvos gamtinės aplinkos ir visuomenės kaitą, sieją ją su technologijų ir globalizacijos teikiamomis galimybėmis (C2.3).	Lygina ir paaiškina, kaip padedant verslams ir technologijoms žmonės keičia pasaulio vietas ir regionus (C2.3).	Identifikuoja ir apibūdina daugelį priežasčių, dėl kurių keičiasi regionai, vietovės siedamas tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu (C2.3).	Analizuoja ir lygina gamtinius ir visuomeninius reiškinius, procesus, vykstančius atskiruose valstybėse, regionuose ir žemynuose. Analizuoja ir vertina gamtinius, ekonominius, politinius, socialinius, kultūrinius

Pasiekimas	6 klasė	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės
(interpretavimas) (C2).				globalizacijos (glokalizacijos) procesų padarinius ir nurodo poveikį valstybėms, regionams, tautoms ir bendruomenėms. Nurodo ir paaiškina švietimo svarbą sprendžiant globalines problemas (C2.3).
Pasaulio, Europos ir Lietuvos globalizacijos procesų, jų kaitos laike ir erdvėje analizė (C3).	Skiria ir lygina Lietuvos ir pasaulio šalis bei regionus pagal pateiktus geografinius požymius. Nustato Žemės masto ir vietinio lygmens geografinių sąlygų skirtumus (C3.3).	Lygina gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus, randa panašumus ir skirtumus. Sieja ir apibūdina vietos, erdvės, tvarios aplinkos komponentų tarpusavio ryšius (C3.3).	Analizuoja ir lygina įvairaus erdvinio lygmens gamtinius, politinius, ekonominius, kultūrinius regionus, sieti juose kylančias problemas su regionais ir teikti jų sprendimo būdus (C3.3).	Paaiškina, kaip globalizacija keičia pasaulio, Europos ir Lietuvos politikos, ekonomikos, kultūros, aplinkosaugos ir jų plėtros perspektyvas. Remdamasis įvairia informacija vertina, modeliuoja regionų kaitą bei prognozuoja poveikį šalių socialinei, ekonominei ir gamtinei aplinkai (C3.3).
4. Geografinių tyrimų gebėjimai (D)				
Geografinių klausimų kėlimas (D1).	Skiria geografinius klausimus nuo ne geografinių. Skatinamas kelia nesudėtingus geografinius klausimus (D1.3).	Atpažįsta gamtines ir visuomenines problemas bei kelia su jomis susijusius geografinius klausimus. Skatinamas planuoja tyrimą, bet pasirenka ne efektyviausius būdus, ieškodamas atsakymo į geografinius klausimus (D1.3).	Patiriamas planuoja tyrimą, siekdamas rasti konkrečios problemos sprendimą. Kruopščiai išsiaiškina, kas yra žinoma apie tiriamą problemą (temą), kelia probleminius klausimus arba hipotezes, aiškiai išdėsto atsakymą išsklaidantį neaiškumus ir prieštaravimus (D1.3).	Atlieka geografinio objekto, aplinkos, vietos, regiono, reiškinių stebėjimus, formuluoja probleminius klausimus, siedamas juos su numatomu tyrimo tikslu ir uždaviniais (D1.3).
Geografinės informacijos paieška ir atranka (D2).	Skiria pirminius ir antrinius šaltinius. Renka, tačiau ne visada naudoja informaciją iš pirminių ir antrinių šaltinių. Patiriamas,	Paaiškina nesudėtingo turinio pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių skirtumas. Aprašo nesudėtingą pasirinktą informacijos šaltinį, nurodo jo	Nustato šaltinio tipą (pirminis, antrinis ar tretinis) keliais bruožais nurodo šaltinių reikšmę atliekant konkretų geografinį tyrimą. Nusako	Planuoja tyrimą: pasirenka tinkamus tyrimo būdus, priemones, medžiagas, tyrimo atlikimo vietą, laiką, trukmę, eigą. Planuoja informacijos paieškos procesą (etapus), tinkamai naudojasi

Pasiekimas	6 klasė	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės
	naudodamasis pirminiais ir antriniais šaltiniais, planuoja ir atlieka nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ir visuomeninius ypatumus (D2.3).	paskirtį, turinį ir vaidmenį (planuojamame) tyrime. Naudoja įvairius šaltinius ir būdus (metodus) geografinei informacijai rinkti (D2.3).	gaunamos informacijos tikslumą ir patikimumą atliekamame tyrime (D2.3).	paieškos rezultatų atrankos kriterijais (D2.3).
Geografinės informacijos tvarkymas ir pateikimas (D3).	Skatinamas sudaro grafikus, lenteles ir diagramas geografinei informacijai pavaizduoti. Pavaizduoja geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ar kartoschemoje (D3.3).	Pagal surinktą geografinę informaciją, sukuria jai tinkamą pateikimo vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Nurodo jos privalumus ir trūkumus. Integruoja įvairius informacijos apibendrinimo ir pateikimo būdus geografinei informacijai pavaizduoti (D3.3).	Palygina skirtingos informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus siedamas su atliekamu tyrimu. Naudoja GIS ir įprastas vaizdines technologijas tvarkant, parengiant ar susisteminant geografinę informaciją analizavimui (D3.3).	Renka kiekybinius ir kokybinius duomenis, taiko kelis geografinės erdvės pažinimo būdus ir metodus (apklausa, lauko tyrimai, matavimai, fotografavimas, interviu, stebėjimas ir kt.) bei teoriškai ir (arba) praktiškai modeliuoja situacijas. Atlieka įvairaus sudėtingumo skaičiavimus ir matavimus, pagal gautus skaičiavimų ir matavimų rezultatus formuluoja pagrįstas išvadas (D3.3).
Geografinės informacijos analizavimas ir interpretavimas (D4).	Skatinamas analizuoja nesudėtingą geografinę informaciją, pateiktą tekstuose, žemėlapiuose, lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, garso ir kitose skaitmeninėse laikmenose, siekdamas nustatyti pagrindinius aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius, sąsajas ir pokyčius. Naudoja	Analizuoja ir lygina geografinę informaciją, gaunamą iš įvairių šaltinių – grafikų, lentelių, schemų, diagramų, tekstų, nuotraukų, dokumentų ir interviu. Analizuoja informaciją, pateiktą įvairių žemėlapių, palydovinių vaizdų ir GIS technologijų pagalba, padaro išvadas apie konkrečius faktus ar įvykius; pateikia argumentuotą nuomonę. Naudoja statistinius ir kitus kiekybinius metodus	Naudoja kiekybinius ir kokybinius metodus, tačiau ne visada tinkamus, geografinei informacijai paaiškinti ir modeliuoti. Taiko analizę, lyginimą apibendrinamas geografinę informaciją iš įprastų informacijos šaltinių. Taiko geografinius modelius, geografinei informacijai analizuoti (D4.3).	Naudoja informacijos analizės instrumentus (technikas) pagal pasirinktą tyrimo objektą ir pobūdį. Taiko geografinius modelius geografinei informacijai analizuoti ir interpretuoti (D4.3).

Pasiekimas	6 klasė	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės
	elementarius matematinius skaičiavimus geografiniai informacijai analizuoti. Gerai taiko daugumą matematinių veiksmų, nedaro esminių klaidų (D4.3).	geografiniai informacijai analizuoti ir pakomentuoti (D4.3).		
Atsakymas į geografinius klausimus ir išvadų formulavimas. (D5)	Savarankiškai pristato geografinę informaciją žodžiu ir raštu, pasitelkdamas žemėlapius ir kitą grafinę medžiagą. Remdamasis tyrimų rezultatais daro paprastas apibendrinamąsias išvadas. Nurodo, kokie rezultatai rodo, kad yra atsakyta į probleminį klausimą arba dalinasi idėjomis, kodėl neatsakyta. Vertina atliktą tiriamąją veiklą ir siūlo jos tobulinimo būdų (D5.3).	Parengia ir įvairiais būdais skatinimas pristato geografinę informaciją atsakydamas į geografinio tyrimo klausimus. Remdamasis tyrimų rezultatais, žemėlapiais ir kitais geografinės informacijos šaltiniais daro išvadas ir teikia siūlymus problemoms spręsti (D5.3)	Įvertina, kaip tyrimo rezultatai atsako į iškeltus tyrimo klausimus, tačiau nevisiškai įrodo jų patikimumą. Taiko ir pademonstruoja įprastus išvadų gavimo, apibendrinimo ir pristatymo būdus. Konsultuodamasis kūrybiškai pristato tyrimo rezultatus, prisiima asmeninę atsakomybę už gautus tyrimo rezultatus. Remdamasis tyrimo rezultatais, numato naujus tyrimo klausimus (D5.3).	Atlikęs tyrimą formuluoja gautais rezultatais pagrįstas išvadas. Pateikia rezultatus, kurie rodo, kad hipotezė patvirtinta arba nepatvirtinta ir paaiškina kodėl. Formuluoja išvadas bei nurodo, kas sekėsi ir kas nepavyko. Pateikia tyrimo ataskaitą. Gautus duomenis analizuoja ir jos pateikimui tikslingai pasitelkia skaitmenines technologijas. Duomenis pateikia susistemintų duomenų lentelėmis, diagramomis, grafikais, schemomis, kartoschemomis ar kitais pasirinktais būdais. Vertina atliktą tiriamąją veiklą, siūlo jos tobulinimo būdų, numato galimą plėtotę ir rezultatų pritaikymą (D5.3).

V SKYRIUS MOKYMO(SI) TURINYS

23. Mokymo(si) turinys. 6 klasė.

23.1. Įvadas į geografiją.

23.1.1. Susipažįstama su nauju mokomuoju dalyku, jo tyrimo sritimis, geografinės informacijos šaltinių įvairove. Aiškinama, kuo skiriasi gamtinė ir visuomeninė geografija.

23.1.2. Tyrinėjami ir apibūdinami artimiausios aplinkos gamtiniai ir visuomeniniai objektai, tiriamas jų sąryšingumas, kaita laike ir erdvėje.

23.2. Orientavimasis vietovėje.

23.2.1. Susipažįstama su įvairiais orientavimosi būdais, mokomasi orientuotis pagal vietinius aplinkos požymius. Naudojamas kompasas, globalinė padėties nustatymo sistema (GPS), mokomasi nustatyti pasaulio kryptis (horizonto kryptis). Nagrinėjami praeityje vykusių kelionių maršrutai, pasitelkus kitus įrodymus aiškinamasi, kaip buvo pagrįstas Žemės rutuliškumas, kaip keliautojai ir jų ekspedicijos, senovės bei šių dienų mokslininkai prisidėjo prie pasaulio pažinimo raidos. Naudojamasi tikruoju Žemės modeliu – gaubliu.

23.2.2. Susipažįstama su geografiniu tinklu ir jo svarba, mokomasi žemėlapyje ir gaublyje nustatyti geografines koordinates, rasti žymiausius mūsų planetos geografinius rekordus. Susipažįstama su pagrindiniais žemėlapių elementais, mokomasi skirti vietovės planą nuo žemėlapių, sudaryti artimiausios aplinkos kartoschemą.

23.2.3. Orientuojamasi konkrečios vietovės, miesto plane arba žemėlapyje, mokoma(si) sudaryti ir naudoti žemėlapių legenda. Susipažįstama su masteliu ir jo rūšimis. Mokoma(si) įvairiais būdais išmatuoti atstumus žemėlapiuose ir gaublyje.

23.2.4. Reikalingos informacijos paieškai mokykliniame atlase taikoma atlaso turinio ir dalykinė rodyklė. Mokomasi naudoti gamtiniu ir teminiais žemėlapiais. Aiškinamasi, kas yra reljefas, kaip jis vaizduojamas žemėlapiuose, mokomasi apibūdinti skirtingai pavaizduotą reljefą. Mokoma(si) nusakyti, apskaičiuoti santykinį ir absoliutųjį vietovės aukštį. Susipažįstama su skaitmeniniais žemėlapiais.

23.3. Planeta Žemė.

23.3.1. Nagrinėjamas Žemės sukimasis aplink savo ašį ir judėjimas aplink Saulę, aiškinamasi dienos ir nakties, metų laikų kaita.

23.3.2. Susipažįstama su moksline Žemės kilmės teorija, Žemės sandaros dalimis, aiškinamasi, kad Žemės pluta suskilusi į atskiras dalis. Nagrinėjamas sausumos ir vandens santykis Žemės paviršiuje, lyginami žemynų ir vandenynų plotai, mokomasi parodyti juos gamtiniame pasaulio žemėlapyje. Susipažįstama su didžiausiomis pasaulio salomis ir pusiasaliais.

23.3.3. Aiškinamasi vandens svarba mūsų planetai ir žmonėms.

23.3.4. Mokomasi skirti pagrindines Žemės paviršiaus formas. Mokoma pasaulio gamtiniame žemėlapyje parodyti kalnų ir lygumų pavyzdžius. Susipažįstama su pasaulinio vandenyno dugno reljefu.

23.4. Atmosfera, orai ir klimatas.

23.4.1. Susipažįstama su atmosferos sandara. Vertinama orų įtaka kasdieniam žmonių gyvenimui ir ūkinei veiklai. Nagrinėjami pagrindiniai meteorologiniai elementai, mokomasi naudoti pagrindiniais orų stebėjimo prietaisais. Remiantis temperatūros ir kritulių rodikliais, apskaičiuojama kurio nors laikotarpio vidutinė oro temperatūra ir kritulių kiekis. Nagrinėjamos vėjo susidarymo priežastys, dienos ir nakties brizo skirtumai. Skiriamos kritulių rūšys, apibūdinamos jų savybės. Susipažįstama su pavojingais orų reiškiniais, nurodomos jų keliamos problemos. Paaiškinama, kaip susidaro debesys, mokomasi atpažinti pagrindinius debesų tipus. Nagrinėjami elementarūs orų žemėlapiai, mokomasi apibūdinti konkrečios vietovės orus.

23.4.2. Susipažįstama su klimato sąvoka. Pagal oro temperatūros ir kritulių kiekio rodiklius sudaro kurio nors laikotarpio (mėnesio, metų) oro temperatūros grafiką, kritulių diagramas, klimatogramą. Aiškinamasi, kaip šilumos pasiskirstymas daro įtaką žmonių gyvenimui skirtingose Žemės vietose.

23.5. Valstybės ir gyventojai, Lietuva Europoje.

23.5.1. Susipažįstama su pasaulio politiniu žemėlapiu ir jo elementais. Pasaulio politiniame žemėlapyje rodomos skirtingą geografinę padėtį turinčios valstybės. Mokomasi apibūdinti objektų geografinę padėtį. Susipažįstama su didžiausiomis pagal plotą ir gyventojų skaičių valstybėmis.

23.5.2. Apibūdinama Lietuvos geografinė padėtis. Susipažįstama su Lietuvos teritorijos administracine struktūra. Susipažįstama su gyventojų skaičiaus kaitos tendencijomis pasaulyje ir Lietuvoje. Bendrais bruožais susipažįstama su Europos Sąjunga. Nagrinėjama sostinės Vilniaus ir uostamiesčio Klaipėdos geografinė padėtis bei šių miestų reikšmė Lietuvai. Susipažįstama su Lietuvos tautine sudėtimi, pabėgėliais ir jiems teikiama pagalba.

23.6. Lietuvos kraštovaizdžiai.

23.6.1. Nusakoma, kas yra kraštovaizdis. Susipažįstama su pagrindinėmis Lietuvos paviršiaus formomis ir jų išsidėstymu, jų susidarymas siejamas su paskutiniojo apledėjimo poveikiu.

23.6.2. Aiškinamasi, kokių gamtos turtų yra Lietuvos žemės gelmėse ir koks galimas jų panaudojimas.

23.6.3. Susipažįstama su Lietuvos vidaus vandenimis. Nagrinėjamos upyno dalys ir aiškinamasi, kaip tekančios upės prisideda prie kraštovaizdžio formavimo. Nagrinėjamas Lietuvos pajūrio kraštovaizdis, aiškinamasi, kaip kinta Baltijos jūros krantai. Sudaroma Lietuvos gamtinių objektų kartoschema.

23.6.4. Susipažįstama, kaip miškingieji kraštovaizdžiai išplitę Lietuvoje, kaip keičiasi gamtinis ir kultūrinis kraštovaizdis. Nagrinėjama pasirinkta Lietuvos saugoma teritorija ir galimas jos panaudojimas rekreacijai bei turizmui. Aiškinamasi, kaip žmonės keičia aplinką ir kodėl svarbu ją tausoti.

23.7. Kaimas ir miestas.

23.7.1. Nusakomi miesto ir kaimo skirtumai, aiškinamasi, kaip didieji miestai pasiskirstę Lietuvoje. Aiškinami gyvenimo būdo mieste ir kaimiškoje aplinkoje ypatumai. Vertinama kaimuose ir miestuose gyvenančių žmonių abipusė priklausomybė.

23.7.2. Nagrinėjama Lietuvoje vykstanti miestų ir kaimiškų vietovių kaita, įvardijamos miestų ir kaimiškų vietovių problemos, akcentuojami su transportu susiję iššūkiai ir galimi sprendimai. Susipažįstama su didelio miesto teritorijų funkcijomis ir jų ypatumais.

23.8. Žmonių ūkinė veikla.

23.8.1. Aiškinamasi, su ekonomikos sektoriais ir juos sudarančiomis veiklomis: žemės ūkiu, pramone ir paslaugomis. Nagrinėjami konkretūs pavyzdžiai ir gilinamasi, kas yra gyvulininkystė, žemdirbystė ir kokia yra šių veiklų produkcija, aiškinamas vis plačiau naudojamų technologijų žemės ūkyje poreikis. Nagrinėjami svarbiausi veiksniai, nuo kurių priklauso žemės ūkio plėtra. Apmatomi ir analizuojami savi valgytojų įpročiai. Aiškinamasi, kuo ypatingas ekologinis žemės ūkis.

23.8.2. Remiamasi pasirinktais pavyzdžiais ir aiškinamasi, kaip gamtos išteklių ir žaliavos virsta pramonės gaminiais, nagrinėjama antrinių žaliavų panaudojimo svarba. Apibūdinami prekybos sektoriuje vykstantys pokyčiai, atsirandantys dėl pirkėjų elgsenos. Aiškinamasi, kaip šalis prekiauja tarpusavyje žemės ūkio ir pramonės produkcija, kokią reikšmę atlieka transportas.

24. Mokymo(si) turinys. 7 klasė.

24.1. Orientavimasis erdvėje.

24.1.1. Nagrinėjama geografinių atradimų reikšmė pasaulio pažinimo raidai. Naudojami ir praktiškai taikomi skaitmeniniai žemėlapiai. Nustatomos objektų geografinės koordinatės, pagal jas objektai randami žemėlapiuose. Mokomasi naudotis laiko juostų žemėlapiu, apskaičiuoti laiko skirtumus tarp skirtingų pasaulio vietų.

24.2. Europos politinis žemėlapis ir gyventojai.

24.2.1. Aiškinamasi, kas yra Europos kultūra, nagrinėjami jos pavyzdžiai. Apibūdinama Europos geografinė padėtis, nusakomos jos ribos, susipažįstama su Europos šalių užjūrio teritorijomis, įvairiuose kontekstuose orientuojamasi Europos politiniame žemėlapyje. Analizuojamas Europoje gyvenančių tautų, kalbų ir religijų paplitimas. Susipažįstama su Europos gyventojų tankiu. Aiškinamasi Europos Sąjungos reikšmė Lietuvai ir valstybėms narėms.

24.3. Europos gamtos ypatumai.

24.3.1. Susipažįstama ir tyrinėjama Europos gamtinės aplinkos įvairovė. Nagrinėjami pasirenkami krantų tipai. Analizuojami veiksniai, suformavę dabartinę Europos gamtinę aplinką.

24.3.2. Susipažįstama su veiksniais, nuo kurių priklauso Europos klimatas. Nagrinėjami klimato žemėlapiai, lyginamos skirtingų vietovių klimatogramos ir nagrinėjami veiksniai, lemiantys Europoje skiriamų klimato juostų, klimato tipų bei geografinių zonų išsidėstymą ir ypatumus. Nagrinėjama klimatą formuojančių veiksnių įtaka Lietuvos orams ir klimatui. Susipažįsta su klimato kaitos padariniais Europoje.

24.3.3. Susipažįstama su Baltijos jūros baseino gamtos ypatumais, nagrinėjama ir vertinama šios jūros reikšmė ir nauda ūkiui.

24.3.4. Mokomasi atpažinti ir lyginti skirtingus Europos geografinių zonų kraštovaizdžius, ieškoma priežasties ir pasekmės ryšių skirtingose Europos regionų vietose.

24.4. Ekonominės veiklos Europoje.

24.4.1. Aiškinamasi, nuo kokių veiksnių priklauso skirtingų ekonominių veiklų plėtra. Lyginami valstybių ekonominiai rodikliai, nurodomi skirtumai ir panašumai, daromos išvados. Remiamasi konkrečiais pavyzdžiais ir nagrinėjamas gamtos bei ekonominių sąlygų tinkamumas žemės ūkiui Europoje plėtoti. Nagrinėjami konkretūs pavyzdžiai ir nagrinėjami pramonės išdėstymo ir plėtojimo ypatumai Europoje.

24.4.2. Susipažįstama su Europos susisiekimo keliais ir uostais, lyginamas jų tinklas skirtinguose regionuose, numatoma, kaip transportas galėtų keistis ateityje. Susipažįstama su Europos energijos ištekliais, jų geografiniu pasiskirstymu, vertinamas jų poveikis aplinkos ekologiškai situacijai, analizuojama atsinaujinančios energijos būtinybė.

24.4.3. Remiantis konkrečiais pavyzdžiais, nagrinėjamas turizmo sektoriaus plėtojimas Europoje bei prielaidos skirtingų turizmo rūšių plėtrai. Vertinamas teigiamas ir neigiamas turizmo poveikis žmonėms ir aplinkai.

24.5. Gamtos jėgos ir jų padariniai.

24.5.1. Nagrinėjama vidinė Žemės sandara, aiškinamasi, kuo skiriasi žemyninė ir vandenyninė Žemės pluta. Susipažįstama, kaip susidaro nuosėdinės, magminės ir metamorfinės uolienos, pateikiama jų pavyzdžių. Nagrinėjama žemynų dreifo teorija, litosferos plokščių išsidėstymas ir judėjimas, plokščių pakraščiuose vykstantys procesai ir jų padariniai. Aiškinamasi, kodėl ir kur kyla žemės drebėjimai mūsų planetoje, kur vyksta vulkanizmas ir su juo susiję reiškiniai, kaip susidaro cunamio bangos, kur formuojasi raukšliniai kalnai. Nagrinėjami konkretūs pavyzdžiai ir nurodomi vidinių jėgų pasireiškimo neigiami ir teigiami padariniai.

24.5.2. Susipažįstama su upės slėnio dalimis, tyrinėjama, kaip upės formuoja kraštovaizdį. Analizuojami stichinių meteorologinių ir hidrologinių reiškinių pavyzdžiai, nagrinėjamos jų geografinio pasireiškimo teritorijos ir keliamos grėsmės. Nurodomi būdai ir priemonės, kaip prognozuojami pavojingi gamtos reiškiniai, kaip galima nuo jų apsaugoti arba švelninti galimą poveikį.

24.6. Valstybių ekonominės galios skirtumai, globalizacija, darnusis vystymasis.

24.6.1. Susipažįstama su svarbiausiais geografinėje naudojama statistiniais rodikliais. Nagrinėjamos ir vertinamos vaikų gyvenimo sąlygos skirtinguose pasaulio regionuose. Analizuojama moterų vaidmens svarba visuomenės gerovei. Pasirinktų valstybių pavyzdžiu analizuojami ekonominiai ir socialiniai rodikliai, vertinamas šalių gerovės lygis. Aiškinamasi, kokie yra mitybos skirtumai pasaulyje, nurodomos skurdo, migracijų, karų priežastys ir padariniai. Susipažįstama su būdais ir priemonėmis, kurios padeda mažinti gyvenimo lygio netolygumo priežastis ir atskirti pasaulį.

24.6.2. Aiškinamasi, kas yra globalizacija, ir nurodomi jos pavyzdžiai iš artimiausios aplinkos. Kasdienio daikto gamybos arba teikiamos paslaugos pavyzdžiu aiškinami globalizacijos procesai. Nagrinėjami tarptautinės prekybos ypatumai, pateikiami ir vertinami nesąžiningos prekybos pavyzdžiai. Nurodomos ir vertinamos globalizacijos teigiamos ir neigiamos pusės. Susipažįstama su pasirinktomis globalinėmis problemomis ir jų poveikiu aplinkai bei žmonėms, analizuojami galimi problemų sprendimo būdai. Aiškinamasi, kas yra darnusis vystymasis ir kodėl jis toks svarbus šiuolaikiniame pasaulyje.

25. Mokymo(si) turinys. 8 klasė.

25.1. Orientavimasis kartografinėje informacijoje.

25.1.1. Naudojamasi bendraisiais ir teminiais geografiniais žemėlapiais. Lyginama skirtingos tematikos žemėlapiuose pateikta informacija, daromos išvados.

25.2. Pasaulio klimatas.

25.2.1. Nagrinėjamos priežastys, lemiančios netolygų šviesos ir šilumos pasiskirstymą Žemės rutulyje. Aiškinamasi, kaip Žemės ašies posvyrio kampas ir su tuo susijusi Saulės spinduliuotė daro įtaką oro temperatūros ir atmosferos slėgio juostų pasiskirstymui Žemėje, aiškinama jų priklausomybė nuo geografinės platumos. Nagrinėjami klimato žemėlapiai, klimatogramos, aiškinamasi klimatą lemiančių veiksnių įtaka klimato juostų, klimato tipų susidarymui. Analizuojamas oro judėjimas tarp atogrąžų ir pusiaujo, apibūdinami su tuo susiję reiškiniai ir procesai. Aiškinamasi, kaip klimatas veikia žmonių gyvenimo būdą ir kaip žmonių ūkinė veikla prisideda prie klimato kaitos. Analizuojami klimato pokyčiai ir jų poveikis skirtingose Žemės vietose.

25.3. Geografinės zonos ir jų aplinkos ūkinis naudojimas.

25.3.1. Aiškinamos priežastys, lemiančios geografinių zonų susiformavimą ir išsidėstymą, einant nuo pusiaujo ašigalių link ir kylant į kalnus. Mokomasi sieti geografines zonas su atitinkamomis klimato juostomis. Ieškoma priežasties ir pasekmės ryšių tarp įvairių geografinės zonos komponentų. Pagal ardu skaičių, rūšinę įvairovę, maistingųjų medžiagų kiekį lyginami drėgnieji atogrąžų ir Europos mišrieji miškai. Apibūdinamas karštųjų dykumų susidarymas, paviršiaus ypatumai, dykumoms būdingos reljefo formos. Susipažįstama su savanų geografinė zona, paaiškinami savanų skirtumai. Pateikiama skirtingų geografinių zonų būdingiausių augalų ir gyvūnų pavyzdžių bei aiškinamas jų prisitaikymas prie skirtingų gamtos sąlygų. Aiškinasi sąveiką tarp žmonių gyvenimo būdo, jų ūkinės veiklos ir natūralios gamtinės aplinkos skirtingose geografinėse zonose, akcentuojamas dėmesys į gamtos išteklių naudojimą.

25.3.2. Apibūdinamas gamtos sąlygų poveikis ir tinkamumas žemės ūkiui atskirose geografinėse zonose. Aiškinamasi, kaip žmonės naudoja išskirtinai nesvetingus gyvenimui kraštovaizdžius, įvertinama vandens svarba žemės ūkiui. Pateikiami ir analizuojami skirtingų žmogaus ūkinių veiklų pavyzdžiai (plantacijų ūkis, natūrinis ūkis, prekinis ūkis) bei aiškinamas šių procesų poveikis aplinkai bei pačiam žmogui. Analizuojamas atogrąžų miškų ploto mažėjimas, dykumėjimas, dirvožemio druskėjimas. Analizuojamas žmogaus prisitaikymas prie gamtinių sąlygų ir įtaka gamtinių ir kultūrinių kraštovaizdžių kitimui, nurodomos ir vertinamos priemonės darniam teritorijų vystymui.

25.4. Valstybių ir regionų apžvalga.

25.4.1. Naudojamasi teminiais žemėlapiais, kitais informacijos šaltiniais, apibūdinami JAV, Kinijos, Rusijos, Australijos bei Indijos gamtiniai ir visuomeniniai ypatumai:

25.4.1.1. geografinė padėtis;

25.4.1.2. gamtinės aplinkos ir stichinių nelaimių grėsmės įtaka žmonių gyvenimui ir ekonomikai, aiškinamasi prisitaikymo prie šių iššūkių būdai ir priemonės;

25.4.1.3. gyventojų pasiskirstymas, jo poveikis žmonėms ir valstybės ekonomikai. Nurodomi pasirinkti socialiniai ir kultūriniai ypatumai bei jų sklaida pasaulyje;

25.4.1.4. gamtos potencialas bei jo panaudojimas žemės ūkyje ir žaliavų gavybai;

25.4.1.5. aiškinamasi priklausomybė nuo žaliavų ir prekių importo bei eksporto.

26. Mokymo(si) turinys. 9 ir I gimnazijos klasė.

26.1. Pasaulio politinis žemėlapis ir valstybių ekonominės galios skirtumai.

26.1.1. Nagrinėjamas pasaulio politinis žemėlapis, grupuojamos valstybės pagal geografinę padėtį, teritorijos plotą, teritorijos sudėtį, valdymo formą. Lyginama ir vertinama Lietuvos bei kitų šalių geografinė padėtis, daromos išvados.

26.1.2. Analizuojami valstybių ekonominę galią ir gerovės lygį atspindintys rodikliai, remiantis jais lyginamos ir grupuojamos šalys, daromos išvados, kritiškai vertinama valstybių skirstymo problematika. Nagrinėjamos ir vertinamos priežastys, lėmusios skirtingą šalių ekonominio išsivystymo lygį.

26.1.3. Nagrinėjamas maisto išteklių pasiskirstymas pasaulyje, aiškinamos bado, neprievalgio, perteklinės mitybos priežastys ir padariniai. Apibūdinama švietimo ir raštingumo reikšmė valstybių ekonominei pažangai. Aiškinama nepakankamos sveikatos apsaugos priežastys ir padariniai. Nagrinėjami ir vertinami būdai bei priemonės, kuriomis tarptautinė bendruomenė įsipareigojo panaikinti skurdą ir skatinti darnaus vystymosi politiką.

26.1.4. Nagrinėjami Europos Sąjungos šalių ekonominės pažangos skirtumai, susipažįstama su regioninėmis politikos priemonėmis, kuriomis skatinamas ekonomikos augimas, gerinama gyvenimo kokybė.

26.2. Lietuvos ir pasaulio gyventojai, migracija.

26.2.1. Aiškinamasi, kaip gyventojai pasiskirstę pasaulyje, kokią įtaką gyventojų pasiskirstymui turi gamtiniai, ekonominiai ir socialiniai veiksniai. Apskaičiuojamas vidutinis gyventojų tankis, pagal šį rodiklį lyginamos šalys ir jų regionai, nurodomi perteklinio gyventojų skaičiaus ir ypač retai gyvenamų valstybių ir regionų pavyzdžiai, daromos išvados. Nagrinėjamas ir vertinamas gyventojų pasiskirstymas Lietuvoje.

26.2.2. Nagrinėjami Lietuvos, skirtingų regionų bei pasaulio gyventojų skaičiaus teritorinės kaitos statistiniai duomenys, aiškinamos tokią kaitą lėmusios priežastys. Nagrinėjamos gyventojų skaičiaus kaitos pasaulyje prognozės.

26.2.3. Nagrinėjama Lietuvos ir atskirų šalių gyventojų sudėtis pagal amžių ir lytį, lyginamos šalių gyventojų amžiaus ir lyties piramidės, įžvelgiami skirtumai, aiškinamas jų priežastingumas.

26.2.4. Analizuojami gyventojų migracijos tipai, nagrinėjamos migracijos priežastys ir šių reiškinių teigiama bei neigiama įtaka valstybių socialinei ir ekonominei raidai. Nagrinėjami ir vertinami migracijos procesai Lietuvoje.

26.2.5. Nagrinėjamos demografinės politikos kryptys ir priemonės skirtinguose regionuose, nurodoma išsilavinimo lygio, sveikatos apsaugos, moterų teisių, ekonominio lygio svarba demografiniams procesams valstybėje valdyti.

26.3. Urbanizacija Lietuvoje ir pasaulyje.

26.3.1. Nagrinėjami Lietuvoje ir pasaulyje vykstantys urbanizacijos procesai, pasitelkiant konkrečius miestų pavyzdžius. Nagrinėjami ir vertinami stumiantieji ir traukiantieji veiksniai.

26.3.2. Aiškinamos megapolių susidarymo priežastys, apibūdinamas jų išsidėstymas pasaulyje, šios teritorijos vertinamos ekologiniu, teritorijų plėtros ir kitais aspektais. Nagrinėjama ir vertinama miestų plėtra skirtingo ekonominio išsivystymo lygio valstybėse.

26.3.3. Aiškinamasi, kas yra darnusis miestų vystymas, nagrinėjami šio proceso pavyzdžiai.

26.4. Gamtos ištekliai ir darnus jų naudojimas.

26.4.1. Analizuojami įvairūs informacijos šaltiniai apie Lietuvos ir pasaulio gamtos išteklių įvairovę, jų svarbą ir ribotumą. Nagrinėjami su gamtos išteklių naudojimu susiję interesų konfliktai. Aiškinamasi, kurie gamtos ištekliai yra atsinaujinantys, o kurie neatsinaujinantys.

26.4.2. Nagrinėjamas geriamojo vandens išteklių pasiskirstymas pasaulyje, vertinami vandens vartojimo ypatumai ir galimybės gauti saugų ir prieinamą geriamąjį vandenį.

26.4.3. Vertinamas iškastinio kuro išteklių pasiskirstymas pasaulyje, jų ribotumas ir plataus naudojimo poveikis ekologiškai aplinkai. Pasitelkiami Lietuvos ir pasaulio šalių gamtos išteklių naudojimo pavyzdžiai

26.4.4. Nagrinėjama Lietuvos ir Europos šalių apsirūpinimo energetiniais ištekliais problematika. Nagrinėjami ir vertinami elektros energijos vartojimo skirtumai pasaulyje. Analizuojama atsinaujinančių energijos išteklių svarba ir naudojimo ypatumai.

26.4.5. Remiantis Lietuvos ir pasaulio pavyzdžiais, aiškinamasi darnaus gamtos išteklių naudojimo būtinybė. Vertinama vartojimo mažinimo, atliekų perdirbimo ir pakartotinio panaudojimo svarba lokaliu, regioniniu ir globaliu lygiu.

26.5. Pasaulinis vandenynas ir darnus jo naudojimas.

26.5.1. Nagrinėjamos pasaulinio vandenyno sudėtinės dalys, susipažįstama ir vertinama šiuolaikinių tyrimų reikšmė. Aiškinamasi, kokios yra dinaminių procesų pasauliniame vandenyne priežastys ir raiška. Nagrinėjamas vandenynų ir atmosferos sąryšingumas, analizuojama jūrų ir vandenynų gamtos išteklių reikšmė, naudojimo galimybės bei su tuo susiję iššūkiai.

26.5.2. Nagrinėjamas klimato kaitos ir žmonių ūkinės veiklos poveikis jūrų ir pakrančių ekosistemoms, vandenynų biologinei įvairovei. Vertinami darnaus vandenynų ir jų išteklių naudojimo būdai ir priemonės.

27. Mokymo(si) turinys. 10 ir II gimnazijos klasė.

27.1. Kartografinė vizualizacija ir komunikacija.

27.1.1. Kartografinės vizualizacijos ir komunikacijos reikšmė žemėlapių analizei ir juose pavaizduotų Lietuvos bei pasaulio geografinių procesų interpretacijai. Žemėlapių stiliaus priemonių pavyzdžiai.

27.2. Ekonominiai procesai pasaulyje ir Lietuvoje.

27.2.1. Nagrinėjama Lietuvos ir kitų šalių ekonomikos struktūra (užimtumas sektoriuose) bei jos raida. Remiamasi šiais duomenimis ir daromos išvados apie valstybių ekonominę galią. Aiškinamasi, kuo skiriasi skirtingos ekonomikos sistemos, nagrinėjami jų pavyzdžiai.

27.2.2. Aiškinami ekonominių veiklų išdėstymo veiksniai, mokoma sieti juos su konkrečiais pavyzdžiais Lietuvoje ir pasaulyje.

27.2.3. Vertinama, kaip žemės ūkio plėtrą Lietuvoje ir pasaulyje lemia gamtiniai ir ekonominiai veiksniai. Nagrinėjami žemės naudojimo ir ūkininkavimo ypatumai skirtingose pasaulio vietose. Nagrinėjamos ir vertinamos Europos Sąjungos žemės ūkio politikos priemonės ir jų įtaka Lietuvos žemės ūkiui.

27.2.4. Vertinimas žemės ūkio neigiamas poveikis gamtinei aplinkai ir žmonėms. Nagrinėjama technologinių naujovių svarba žemės ūkio produktyvumui didinti, darnioms gamybos sistemoms užtikrinti.

27.2.5. Nagrinėjamas tarptautinių bendrovių geografinis veiklos pasiskirstymas, aiškinamasi, kokie šio pasiskirstymo tikslai ir priežastys. Nagrinėjama pramoninės gamybos technologijų pokyčių kaita, teritorijų naudojimo aspektai. Analizuojama aukštos pridėtinės vertės pramonės šakų reikšmė Lietuvos ir pasaulio ekonomikai. Remiantis konkrečiais pavyzdžiais, analizuojama neigiama pramonės įtaka gamtinei aplinkai ir žmonėms.

27.3. Globalizacija ir pasaulio prekyba

27.3.1. Skiriami globalizacijos ypatumai visuomenėje, ekologijoje, ekonomikoje ir politikoje. Vertinamos globalizacijos proceso teikiamos galimybės tarptautinei prekybai, tarptautinių bendrovių kūrimuisi ir stiprėjimui, pasaulinės reikšmės miestų formavimuisi. Nagrinėjami ir kritiškai vertinami globalizacijos procesai Lietuvos kontekste. Apibūdinamas globalizacijos ir skaitmeninimo įtakoje veikiantis tarptautinio darbo pasidalijimas ir besikeičiančios gamybos pobūdis, pasitelkiant kurios nors produkcijos gamybos grandinę ir tarptautinę bendrovę.

27.3.2. Nagrinėjamos skaitmeninimo teikiamos galimybės, vertinamos globalizacijos ir skaitmeninimo procesų teigiamos ir neigiamos pusės valstybėms, vietovėms, įmonėms, darbdaviams.

27.3.3. Analizuojama jūrų ir oro transporto plėtra globaliame pasaulyje, išryškinamos teigiamos ir neigiamos šių procesų pusės. Nagrinėjama turizmo plėtra pasaulyje, šio sektoriaus teikiama nauda šalių ekonomikai bei pažeidžiamumas. Vertinama darnaus turizmo vystymosi reikšmė lokaliu, regioniniu ir globaliu lygiu.

27.4. Klimato kaita ir klimato apsauga.

27.4.1. Lygina natūralią ir žmonių veiklos paspartintą klimato kaitą. Aiškinasi ir vertina klimato kaitos priežastis. Nagrinėja klimato kaitos požymius ir padarinius šalyse, regionuose, pasaulyje.

27.4.2. Vertina galimus klimato kaitos scenarijus ir prisitaikymą prie esamų klimato kaitos iššūkių pasaulyje. Nurodo klimato kaitos švelninimo būdus ir priemones lokaliu ir globaliu lygmeniu, kritiškai vertina tai, kaip klimato kaitos priemonės realiai veikia nacionalinėje ir tarptautinėje politikoje.

28. Mokymo(si) turinys. III gimnazijos klasė.

28.1. Geografinis mąstymas, Žemės sistema ir globalieji iššūkiai žmonijai.

28.1.1. Taikomos geografijos mokslo koncepcijos ir sąvokos, gebama skaityti ir kritiškai vertinti įvairiuose geografiniuose šaltiniuose pateikiama informacija ir jos pateikimo būdai.

28.1.2. Nurodomi šiuolaikiniai geografijos tyrimo metodai, paaiškinama, kas yra geografinių tyrimų objektas. Taikomos geografinės informacinės sistemos (GIS).

28.1.3. Suplanuojamas ir atliekamas geografinis tyrimas, iškeliamą problema, hipotezė, atliekami stebėjimai ir renkama informacija, formuojamas išvadas ir apibendrinami rezultatai.

28.1.4. Atskleidžiami geosferų tarpusavio ryšiai Žemės sistemoje.

28.1.5. Apibūdinami aktualiausi dabartiniai pasauliniai iššūkiai ir paaiškinami esminiai darnaus vystymosi, kaip problemų sprendimo ir ateities užtikrinimo mūsų planetoje, principai.

28.1.6. Nurodomi darnaus vystymosi rodikliai, remiantis jais lyginamos ir vertinamos šalys.

28.2. Vidinės ir išorinės Žemės jėgos bei reljefo kaita.

28.2.1. Analizuojamos ir lyginamos Žemės vidinės sandaros dalių savybės.

28.2.2. Paaiškinamos žemynų ir vandenynų susidarymo bei erdvinio pasiskirstymo teorijos.

28.2.3. Apibūdinamos litosferos plokščių judėjimo priežastys, nagrinėjamos litosferos plokščių sandūros, paaiškinamas juose susidarantis reljefas, vykstantys vulkanizmo ir žemės drebbėjimų procesai.

28.2.4. Vertinami su vulkanizmu susijusių reiškinių keliami pavojai ir analizuojamos tokių teritorijų panaudojimo žmonių buičiai bei ūkinei veiklai galimybės.

28.2.5. Nurodomos seisminės sritys ir aktyvaus vulkanizmo juostos bei vertinami būdai ir priemonės, kurios skirtingo ekonominio išsivystymo lygio šalyse mažina žalą žemės drebbėjimų ir ugnikalnių išsiveržimo metu.

28.2.6. Apibūdinama Lietuvos gelmių sudėtis, nurodomi naudingųjų iškasenų paplitimo dėsniumai.

28.2.7. Paaiškinamas įvairių naudingųjų iškasenų telkinių teritorinis pasiskirstymas pasaulyje, jis siejamas su tektoninėmis Žemės plutos struktūromis.

28.2.8. Apibūdinami dūlėjimo tipai, paaiškinama dūlėjimo procesų priklausomybė nuo oro temperatūros, drėgmės ir gyvųjų organizmų. Paaiškinami dūlėjimo procesų ypatumai įvairiose geografinėse zonose.

28.2.9. Paaiškinamas gravitacinis įvairių medžiagų judėjimas, vertinamos jų keliamos grėsmės ir priklausomybė nuo žmogaus ūkinės veiklos bei klimato kaitos.

28.2.10. Paaiškinamas išorinių jėgų poveikis Žemės paviršiu.

28.2.11. Apibūdinamas dabartinis kalnų ir kvartero periodo žemyninis apledėjimas, nurodant jo paplitimo teritoriją, ledynų sukurtas erozines ir sąnašines reljefo formas.

28.2.12. Paaiškinamas bangų ir išilginių srovių poveikis krantų formavimuisi, nurodomi erozinių ir sąnašinių kranto reljefo formų pavyzdžiai. Nagrinėjami ir vertinami krantų priežiūros ir apsaugos būdai.

28.2.13. Aiškinami upės poveikio ypatumai aukštupyje, vidurupyje ir žemupyje, pateikiami erozinių ir sąnašinių reljefo formų pavyzdžiai.

28.2.14. Aiškinamas vėjo formuojamų reljefo formų susidarymas, vertinama eolinių procesų įtaka žmonių gyvenamai aplinkai.

28.2.15. Nurodoma ir vertinama gamtinių ir žmonių veiklos paskatintų veiksnių įtaka upių potvyniams ir hidrotechninių įrenginių poreikis potvyniams reguliuoti.

28.2.16. Paaiškinamos karstinių procesų susiformavimo sąlygos, nurodomas karstinių procesų poveikis Lietuvos reljefui, vertinamas karstinio paviršiaus panaudojimo tinkamumas žmonių ūkinėms veikloms.

28.3. Atmosferos ir vandenyno procesai.

28.3.1. Pagrindžiama atmosferos reikšmė gyvajai gamtai ir žmogui.

28.3.2. Nurodoma Saulės spinduliuotės įtaka šilumos pasiskirstymui Žemės rutulyje.

28.3.3. Išvardijamos bendrosios spinduliuotės dalys, nurodomi jos kiekį lemiantys veiksniai.

28.3.4. Apibūdinama bendroji atmosferos cirkuliacija, aiškinamas jos ryšys su atmosferos slėgio juostų susidarymu.

28.3.5. Paaiškinamos ciklono ir anticiklono šiaurės pusrutulyje susidarymo priežastys, nagrinėjami atmosferos frontų judėjimo ypatumai, nurodoma šių atmosferos darinių įtaka Lietuvos ir Europos orams bei klimatui.

28.3.6. Apibūdinama tropinė atmosferos cirkuliacija, paaiškinamas pasatų ir musonų susidarymas bei jų įtaką orams ir klimatui.

28.3.7. Nagrinėjamos skirtingos klimato klasifikacijos (Alisovo, Keppen), remiantis jomis apibūdinamas skirtingų vietovių klimatas, priskiriant jį atitinkamam klimato tipui.

28.3.8. Nurodomi Lietuvos ir Europos klimatui įtakos turintys veiksniai bei paaiškinami klimato skirtumai Lietuvos teritorijoje.

28.3.9. Naudojantis sinoptiniu žemėlapiu apibūdinami orai ir pateikiama orų prognozė.

28.3.10. Nagrinėjami skirtingų teritorijų (miesto, pakrantės, aukštų kalnų, dykumos, musonų sričių) klimato ypatumai.

28.3.11. Apibūdinama ir vertinama sąveiką tarp vandenynų ir atmosferos.

28.3.12. Nagrinėjamos pasaulio vandenyno vandens savybės ir srovių judėjimas, vertinama jo reikšmė Žemės klimatui.

28.3.13. Paaiškinamas didelio masto cirkuliacinių reiškinių (El Nino, La Nina) susidarymas ir jų teritorinis pasireiškimas vandenyne ir atmosferoje, šie reiškiniai siejami su globaliais klimato svyravimais.

28.3.14. Apibūdinami tropinių ciklonų, mažųjų atmosferos sukurių trumpalaikiai ir ilgalaikiai padariniai, vertinamas atsakas į šias stichijas skirtingo ekonominio lygio šalyse. Nurodomos priemonės, kurios gali sumažinti šių stichinių nelaimių daromą žalą.

28.4. Geografinis zoniškumas ir dirvožemis.

28.4.1. Atpažįstami gamtinio komplekso (ekosistemos) komponentai, nagrinėjami jų ryšiai.

28.4.2. Paaiškinama ekologinių veiksnių įtaka augalijai ir jos geografiniam išplitimui.

28.4.3. Apibūdinama geografinių zonų pasiskirstymo priklausomybė nuo klimato ir aukščio virš jūros lygio.

28.4.4. Vertinama globalios klimato kaitos įtaka biosferai: bioįvairovės nykimui, invazinių rūšių plitimui.

28.4.5. Nagrinėjamos miškų kirtimo keliamos problemos lokaliu, regioniniu ir globaliu lygiu. Aiškinami būdai ir priemonės, mažinančios šios problemos mastą.

28.4.6. Vertinamos dykumėjimo priežastys, išplitimo mastai ir padariniai, nurodomi būdai ir priemonės, mažinančios dykumėjimo procesą.

28.4.7. Paaiškinamas dirvožemio profilio susidarymas, nurodomi pagrindiniai genetiniai horizontai, juos priskiriant būdingiems dirvožemių tipams. Apibūdinami pagrindiniai dirvodaros procesai, vertinamas jų vaidmuo kintančioje ekosistemoje.

28.4.8. Nurodami dirvožemių derlingumą lemiantys veiksniai, apibūdinami Lietuvos derlingiausi bei mažiau derlingi dirvožemiai, nurodomas jų geografinis pasiskirstymas.

28.4.9. Paaiškinamas žmogaus ūkinės veiklos poveikis dirvožemiui, vertinami būdai ir priemonės, užtikrinančios darnų dirvožemių naudojimą.

28.5. Gyventojai ir migracijos.

28.5.1. Nagrinėjami demografinių rodiklių pokyčiai ir jų priežastys lokaliu, regioniniu bei globaliu lygiu.

28.5.2. Vertinamos socialinės ir ekonominės problemos, kylančios dėl spartaus gyventojų skaičiaus augimo ir depopuliacijos, senėjimo, nurodomi galimi jų sprendimo būdai.

28.5.3. Analizuojamos ir kritiškai vertinamos demografinės politikos priemonės demografiniams (šeimos ir migracijos) procesams valdyti atskirose skirtingose pasaulio valstybėse bei regionuose.

28.5.4. Analizuojama ir vertinama natūralioji gyventojų kaita, jos priežastys, pasekmės, kylantys iššūkiai ir valdymo strategijos Lietuvoje bei kituose pasaulio regionuose.

28.5.5. Analizuojama ir vertinama vidinė gyventojų migracija, jos priežastys, pasekmės, kylantys iššūkiai ir valdymo strategijos Lietuvoje bei kituose pasaulio regionuose.

28.5.6. Analizuojama ir vertinama tarptautinė gyventojų migracija, jos priežastys, pasekmės, kylantys iššūkiai ir valdymo strategijos regioniniu bei tarptautiniu aspektu.

28.5.7. Vertinamas diasporų vaidmuo kitų šalių kultūrų kontekste.

28.5.8. Paaškinamos prievarta vykdomos tarptautinės migracijos priežastys, iš to kylantys iššūkiai ir valdymo strategijos lokaliu, regioniniu bei globaliu mastu. Vertinamos problemos, išskylančios dėl prekybos žmonėmis.

28.6. Urbanizacija.

28.6.1. Paaškinami miestų apibrėžimo kriterijai, remiantis jais lyginami skirtingų pasaulio šalių ir regionų miestai.

28.6.2. Vertinamos urbanizacijos priežastys, nagrinėjami urbanizacijos procesai ir dabartinės tendencijos skirtingo ekonominio lygio valstybėse.

28.6.3. Paaškinami ir vertinami veiksniai, turintys įtakos skirtingos paskirties miesto teritorijų išsidėstymui ir jų kaitai skirtingų pasaulio regionų ir Lietuvos miestuose, paaškinamos šių procesų ekonominės bei socialinės pasekmės, gyventojų poliarizacijos ir skurdo problemos miestuose.

28.6.4. Nagrinėjamos hiperurbanizacijos priežastys, analizuojama jų reikšmė lokaliu, regioniniu ir globaliniu mastu, vertinamos megapolių bei nykstančių ir apleistų miestų problemos.

28.6.5. Paaškinami miesto mikroklimato ypatumai, analizuojamas klimato kaitos poveikis jam ir vertinamos priemonės pokyčiams švelninti.

28.6.6. Nagrinėjamos miesto aprūpinimo vandeniu, atliekų šalinimo, gyvenamojo ploto stygiaus, transporto spūsčių, oro taršos problemos ir vertinamos jų valdymo strategijos.

28.6.7. Vertinamos ateities miestų vystymosi strategijos darnumo požiūriu.

28.6.8. Analizuojamas globalizacijos poveikis urbanistiniam kraštovaizdžiui.

29. Mokymo(si) turinys. IV gimnazijos klasė.

29.1. Besikeičianti pasaulio ekonomika.

29.1.1. Vertinama ekonomikos sektorių vaidmens kaita ir jos skirtumai skirtingo ekonominio lygio šalyse.

29.1.2. Vertinamas tradicinių ir šiuolaikinių pramonės šakų vaidmuo šalių ekonomikoje, nagrinėjami skirtingos pramoninės gamybos būdai.

29.1.3. Nagrinėjami ir vertinami pramonės ir paslaugų sektoriaus išdėstymo veiksniai lokaliu, regioniniu ir globaliu lygiu.

29.1.4. Nagrinėjama ir vertinama inovacijų svarba ekonominiams ciklams.

29.1.5. Vertinama ekonomikos plėtra tausojamos aplinkos aspektais (ekologinis pėdsakas, ekologinis balansas, Europos žaliasis kursas).

29.1.6. Apibūdinami žemės ūkio organizavimo būdai, jų taikymo priklausomybė nuo gamtos sąlygų, politinių, socialinių bei ekonominių veiksnių.

29.1.7. Nagrinėjami iššūkiai Lietuvos žemės ūkiui, atsižvelgiama į pagrindines žemės ūkio politikos priemones ir priklausomybę nuo žemės ūkio produkcijos rinkų.

29.1.8. Vertinama specializacijos ir intensyvinamo žemės ūkio reikšmė bei poveikis aplinkai ir ekonomikai, didinant žemės ūkio produkcijos gamybą.

29.1.9. Nagrinėjami tarptautiniai ekonominiai susivienijimai (ES, OPEC, ASEAN), vertinama jų vykdomos politikos įtaka valstybių narių ir pasaulio ekonomikai.

29.2. Globalus pasaulis.

29.2.1. Paaškinamos globalios kultūros formavimosi priežastys, analizuojami jos pasireiškimo požymiai, vertinama globalios kultūros įtaka lokaliu, regioniniu bei globaliu lygmeniu.

29.2.2. Analizuojami pirminiai ir antriniai turizmo ištekliai, jų reikšmė turizmo plėtrai Lietuvoje, Europoje ir pasaulyje.

29.2.3. Nagrinėjamos turizmo rūšys, jų atsiradimo ir plėtros veiksniai lokaliu, regioniniu ir globaliu lygmeniu. Vertinama darnaus turizmo plėtros būtinybė.

29.2.4. Vertinama turizmo sektoriaus reikšmė valstybių ir jų regionų ekonomikai.

29.2.5. Analizuojami tarptautinės prekybos mastai pasaulyje ir atskirų regionų vaidmuo pasaulio ekonomikoje.

29.2.6. Vertinami tarptautinių bendrovių veiklos privalumai ir trūkumai lokaliu, regioniniu bei globaliu lygiu.

29.2.7. Paaškinama protekcionizmo daroma įtaka valstybių politikai ir ekonomikai.

- 29.2.8. Analizuojamos antiglobalistinių judėjimų atsiradimo priežastys ir vertinami jų siekiai.
- 29.2.9. Vertinama globalizacijos įtaka žmonių vartojimo įpročiams, elgsenai, mobilumui, komunikacijai.
- 29.3. Ištekliai ir darnus jų valdymas.
- 29.3.1. Nagrinėjamas netolygaus gamtos išteklių geografinis pasiskirstymas ir pasiekiamumas pasauliniu mastu, vertinami jų tarpusavio ryšiai ir priklausomybė.
- 29.3.2. Vertinami apsirūpinimo maistu skirtumai pasaulyje ir to padariniai.
- 29.3.3. Nagrinėjami būdai ir priemonės, gerinančios apsirūpinimą vandeniu ir maistu pasaulyje, vertinamos darnaus maisto gamybos sistemos.
- 29.3.4. Paaiškinamos apsirūpinimo vandens ištekliais galimybės lokaliu, regioniniu ir globaliniu mastu, vertinami pavojai ir konfliktai, kylantys dėl gėlo vandens trūkumo.
- 29.3.5. Nagrinėjamos Lietuvos požeminio vandens susidarymo sąlygos, terminės ir cheminės savybės, vertinama požeminio vandens išteklių reikšmė.
- 29.3.6. Nagrinėjamas augantis pasaulio mastu energijos išteklių poreikis, vertinami iššūkiai, kylantys dėl netolygaus apsirūpinimo šiais ištekliais.
- 29.3.7. Nagrinėjama tradicinių energijos išteklių svarba skirtinguose teritorinės erdvės lygiuose, vertinamos iškastinio kuro išteklių gavybos keliamos grėsmės.
- 29.3.8. Nagrinėjamos atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimo galimybės, vertinant lokaliu, regioniniu ir globaliu mastu šių išteklių skirtingą potencialą.
- 29.3.9. Nagrinėjami būdai, kaip didinti išteklių vartojimo efektyvumą, vertinama žmogaus asmeninio indėlio svarba šiam tikslui pasiekti.
- 29.4. Klimato kaita.
- 29.4.1. Analizuojami vidutinės globalios temperatūros pokyčiai nuo XIX a. iki šių dienų.
- 29.4.2. Paaiškinamas natūralusis šiltnamio efektas ir jo pokyčiai, susiję su Žemės orbitos parametrų kaita, Saulės aktyvumo ciklais, ugnikalnių išsiveržimu.
- 29.4.3. Analizuojamas antropogeninių veiksnių poveikis šiltnamio efekto stiprėjimui, vertinami šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos šaltiniai, susiję su sparčia ekonomikos plėtra.
- 29.4.4. Apibūdinami ir analizuojami klimato kaitos sukelti pokyčiai atmosferoje, hidrosferoje ir biosferoje.
- 29.4.5. Analizuojamos ir vertinamos klimato kaitos ekologinės, socialinės ir ekonominės pasekmės lokaliu, regioniniu bei globaliniu lygiu.
- 29.4.6. Vertinami ir prognozuojami klimato kaitos sukeltų pokyčių galimi ateities scenarijai.
- 29.4.7. Nagrinėjamas ir vertinamas klimato kaitos sukeltas poveikis bei rizika skirtingo ekonominio lygio šalyse.
- 29.4.8. Nagrinėjami ir vertinami tarptautiniai susitarimai klimato kaitai mažinti bei prisitaikymo prie klimato pokyčių priemonės.
- 29.4.9. Analizuojamos ir vertinamos klimato kaitos švelninimo priemonės lokaliu, regioniniu bei globaliu lygiu.
- 29.4.10. Apibūdinami ir vertinami klimatui neutralaus gyvenimo būdo principai ir jų įgyvendinimas Lietuvoje.
- 29.5. Ekonominio lygio skirtumai pasaulyje, nelygybės mažinimas.
- 29.5.1. Nagrinėjama ir kritiškai vertinama valstybių gerovės samprata, pagrindžiama darnaus vystymosi svarba šiuolaikiniame pasaulyje.
- 29.5.2. Lyginamos ir vertinamos valstybės, remiantis įvairiais valstybių pažangos vertinimo rodikliais.
- 29.5.3. Nurodomos ir vertinamos netolygaus valstybių ir jų vidaus regionų ekonominės plėtros priežastys.
- 29.5.4. Vertinama visaverčio švietimo, lyčių lygybės užtikrinimo svarba valstybių gerovei.
- 29.5.5. Vertinamos tarptautinės bendruomenės pastangos, padedančios mažinti nelygybę tarp valstybių pasauliniu ir regioniniu mastu.
- 29.5.6. Aiškinamos vystomojo bendradarbiavimo galimybės ir reikšmė.
- 29.6. Tarptautiniai ryšiai taikai užtikrinti.

29.6.1. Aiškinami įvairūs taikos sąvokos aspektai, nagrinėjamos priemonės užtikrinti taikos politiką.

29.6.2. Nagrinėjamos valstybės pagal jų politinius požymius.

29.6.3. Nagrinėjamos XXI a. karų ir konfliktų priežastys, jų pobūdis, vertinamos aneksuotų teritorijų politinės aplinkybės, nurodomi konfliktų sprendimo ir užkardymo būdai. Nurodomi aktualių karinių konfliktų židiniai.

29.6.4. Vertinamas ES, NATO, JT vaidmuo užtikrinant taiką pasaulyje.

29.6.5. Nurodoma Lietuvos narystės tarptautiniuose susivienijimuose nauda mūsų valstybei, aiškinami iššūkiai, su kuriais susiduriama tarptautiniame kontekste.

29.6.6. Nagrinėjami Pasaulio taikos indekso indikatoriai, šalys vertinamos pagal taikos užtikrinimo lygį.

VI SKYRIUS MOKINIŲ PASIEKIMŲ VERTINIMAS

30. Mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų lygių požymiai turėtų padėti mokytojui stebėti, apibendrinti, fiksuoti individualius mokinių pasiekimus ir diferencijuoti užduotis. Pateikiami aprašyti 4 pasiekimų lygiai. Lygių požymiai – ne kiekybiniai, o kokybiniai, jais siekiama ne tik vertinti mokinių pasiekimus lygiais (vertinti balais), bet ir tikimasi, kad šie kriterijai padės mokytojams įvertinti kiekvieno mokinio gebėjimus ir planuoti, kaip juos ugdyti siekiant geresnių mokymo(si) rezultatų.

31. Programų pasiekimuose nurodyta, kaip kinta to paties gebėjimo kokybė pereinant iš vieno koncentro į kitą. Kiekvienas mokytojas, atsižvelgdamas į pasirinktus ugdymo turinio aspektus, numatytus trumpalaikiame plane, kelia mokymo(si) uždavinius, kurie atitinka mokinių interesus, poreikius bei jų gebėjimų lygį. Mokytojas, vadovaudamasis programose numatytais pasiekimų lygių požymiais, stebi ir fiksuoja individualius mokinių pasiekimus. Tinkamas vertinimas padeda skatinti mokinių motyvaciją, gebėjimą savarankiškai mokytis ir įsivertinti savo rezultatus.

32. Mokinių pasiekimai vertinami pagal egzistuojančius teisinius dokumentus, kuriais vadovaudamiesi mokytojai kuria individualias vertinimo metodikas, rengia užduočių vertinimo kriterijus. Vertinimo kriterijai ir būdai turi atitikti mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo tvarką ir atspindėti pasiekimų lygį. Ugdymo procese taikomas formuojamasis vertinimas, mokytojas paaiškina mokiniui, ko jis išmoko, ko dar reikėtų pasimokyti.

33. Būdai ir formos kuriais galima vertinti mokinių pasiekimus:

33.1. kontroliniai darbai;

33.2. individualūs atsiskaitymai;

33.3. aplankai;

33.4. projektiniai darbai;

33.5. darbai atliekami poromis ir (ar)grupėmis;

33.6. praktiniai darbai, tiriamieji darbai.

34. Mokinių pasiekimai aprašyti išskiriant keturis pasiekimų lygius: slenkstinį, patenkinamą, pagrindinį, aukštesnįjį. Geografijos pasiekimų lygiai siejami su mokinio pasiekimų įvertinimu pažymiais: slenkstinis lygis (1) – 4, patenkinamas lygis (2) – 5–6, pagrindinis lygis (3) – 7–8, aukštesnysis lygis (4) – 9–10. Aprašant pasiekimų lygių požymius naudojamos šios mokinių gebėjimų augimą rodančios skalės ir sąvokos:

34.1. savarankiškumo:

34.1.1. padedamas – procesą moderuoja ir jame dalyvauja mokytojas;

34.1.2. naudodamasis netiesiogine pagalba – užduotis atlieka atsakydamas į nukreipiamuosius klausimus, naudodamasis papildomai pateikta medžiaga, vadovaudamasis pateiktais kriterijais;

34.1.3. konsultuodamasis – tikslingai klausdamas ar prašydamas patarimų;

34.1.4. savarankiškai – užduotį atlieka be pagalbos.

34.2. sudėtingumo:

34.2.1. paprasčiausiomis vadinamos užduotys, stebėjimai, tyrimai, situacijos, atvejai, kuriems išnagrinėti, surasti sprendimą ar atsakymą reikia 1 žingsnio (pvz., apskaičiuoti vidutinį metinį kritulių kiekį);

34.2.2. paprastomis vadinamos užduotys, tyrimai, situacijos, atvejai, kuriems išnagrinėti, surasti sprendimą ar atsakymą reikia ne mažiau kaip 2 žingsnių (pvz., nustatyti objekto geografinės koordinatės);

34.2.3. nesudėtingomis vadinamos užduotys, tyrimai, situacijos, atvejai, kuriems išnagrinėti, surasti sprendimą ar atsakymą reikia 3 žingsnių (pvz. palyginti valstybes pagal pateiktus kriterijus ir padaryti išvadas).

34.3. konteksto:

34.3.1. artima aplinka – mokiniui pažįstama, kasdienė aplinka (pvz., mokyklos, namų);

34.3.2. įprastas kontekstas – jau nagrinėtos kokio nors geografinio reiškinių, proceso sąlygos, aplinkybės;

34.3.3. naujas, neįprastas kontekstas – dar nenagrinėtos kokio nors geografinio reiškinių, proceso sąlygos, aplinkybės.

35. Aprašant pasiekimus ir pasiekimų lygių požymius vartojami šie terminai:

35.1. apibūdinti geografinį reiškinį, procesą – nusakyti, aprašyti jo esminius požymius, savybes, sąsajas su kitais reiškiniais, procesais ir sąlygas, kuriomis jis pasireiškia, pateikti pasireiškimo ir taikymo pavyzdžių;

35.2. analizuoti – rasti požymius, savybes, charakteristikas ar parametrus, skaidyti į dalis, apmąstyti;

35.3. aptarti – įvertinti aplinkybes, apsvarstyti, aiškintis neaiškius dalykus, diskutuoti;

35.4. atpažinti objektus, reiškinius ir procesus – paveiksluose, schemose, aplinkoje ir kt. atskirti, nustatyti objektus, juos išskirti iš kitų objektų, reiškinų, procesų;

35.5. įvardinti – nusakyti ar pavadinti tam tikrus atstovus, objektus, reiškinius, procesus, metodus, ryšius ir kt.;

35.6. modeliuoti – stebint ar naudojant aprašymus tirti realių objektų ar reiškinų savybes ir kurti jų modelius;

35.7. nagrinėti – aiškintis esmę, svarstyti, išskirti požymius, savybes;

35.8. nurodyti – išvardyti, nusakyti tam tikras reikšmes, pavadinimus, procesus ar pažymėti paveiksle arba schemoje tam tikras dalis;

35.9. paaiškinti – pateikti, atskleisti esmines reiškinio arba proceso priežastis ar pasekmes (kaip ir kodėl jie vyksta, kas jiems turi įtakos);

35.10. palyginti objektus, reiškinius, procesus – gretinti objektus, reiškinius, procesus, nusakyti jų panašumus ir (ar) skirtumus;

35.11. tyrinėti – stebėti, atlikti bandymus tiksliai apskaičiuotomis sąlygomis, leidžiančiomis stebėti reiškinio eigą ir, pakartojus tas sąlygas, jį vėl atkurti, aiškintis dėsningumus.

36. Mokiųjų gebėjimai vertinami 4 pasiekimų lygiais:

36.1. Slenkstinis lygis. Mokiniai turi esminių dalykinių gebėjimų, garantuojančių minimalų socialinį raštingumą, leidžiančių orientuotis geografijos informacijoje, laiduojančių minimalias tolimesnio mokymo(si) galimybes. Jie turi nuovoką apie svarbiausias geografijos dalyko atitinkamoje amžiaus grupėje sąvokas, reiškinius, procesus, atsako į klausimus, atskleidžiančius elementarų priežasties ir pasekmės ryšių supratimą. Tik pavieniais atvejais demonstruoja mokslinio pažinimo principų bei mokslo etikos išmanymą. Taikydami žinias (sąvokas, principus, idėjas) jie kartais gali neatsižvelgti į erdvės ir laiko matmenis, daryti nemažai klaidų atlikdami taikomojo pobūdžio užduotis, sprenddami problemines situacijas.

36.2. Patenkinamas lygis. Mokiųjų pasiekimai iš dalies atitinka dalyko mokymo(si) programose aprašytus pagrindinius reikalavimus. Jie geba atlikti gerai žinomus standartinius veiksmus, užduotis, paaiškinti geografijos ryšius – vartoja pačias svarbiausias geografijos dalyko sąvokas, atitinkančias amžiaus grupę, geba paaiškinti reiškinius, procesus, atsako į klausimus, atskleidžiančius priežasties ir pasekmės ryšių supratimą, tačiau trūksta detalesnio paaiškinimo. Fragmentiškai demonstruoja mokslinio pažinimo ir mokslo etikos principų išmanymą. Kritinis ir

kūrybinis mąstymas taikomas fragmentiškai, atskirose situacijose. Taikydami žinias (sąvokas, principus, idėjas) atsižvelgia į erdvės ir laiko matmenis, turi elementarius empatijos įgūdžius. Jie daro klaidų atlikdami taikomojo pobūdžio užduotis, sprenddami problemines situacijas.

36.3. Pagrindinis lygis. Mokinių pasiekimai atitinka dalyko mokymo(si) programose aprašytus pagrindinius reikalavimus. Jie geba atlikti standartinius veiksmus, užduotis, paaiškinti geografijos ryšius – tinkamai vartoja svarbiausias geografijos dalyko sąvokas, atitinkančias amžiaus grupę, geba paaiškinti reiškinius, procesus, atsako į klausimus, atskleidžiančius priežasties ir pasekmės ryšių supratimą. Taikydami žinias (sąvokas, principus, idėjas) atsižvelgia į erdvės ir laiko matmenis, turi elementarius empatijos įgūdžius. Taiko mokslinio pažinimo bei mokslinės etikos elementus. Demonstruoja kūrybiškumą, pateikia keletą skirtingų galimų požiūrių įvairiais klausimais; geba kritiškai vertinti pateiktą informaciją. Jie gali daryti klaidų atlikdami taikomojo pobūdžio užduotis, sprenddami problemines situacijas.

36.4. Aukštesnysis lygis. Mokiniai turi specifinių gebėjimų ir didesnę mokymo(si) motyvaciją. Geba dirbti su nestandartine medžiaga, savarankiškai ieškoti atsakymų į iškeltus klausimus. Jie tiksliai vartoja svarbiausias geografijos dalyko sąvokas atitinkančias amžiaus grupę, geba jas paaiškinti savais žodžiais, apibūdina reiškinius, procesus, atsako į klausimus, atskleidžiančius priežasties ir pasekmės ryšių supratimą. Mokiniai savarankiškai randa informaciją šaltiniuose, žemėlapiuose, iš informacijos visumos daro apibendrinančias išvadas, taikydami žinias (sąvokas, principus, idėjas) atsižvelgia į erdvės ir laiko matmenis. Laikosi kitų mokomųjų dalykų pagrindinių mokslinių principų, mokslinės etikos nuostatų. Geba kūrybiškai vertinti situacijas ir pateikia nestandartinius sprendimus. Kritiškai vertina ir interpretuoja įvairius mokslo teiginius. Jie nedaro klaidų atlikdami taikomojo pobūdžio užduotis, sprenddami problemines situacijas, geba atlikti užduotis savarankiškai.

37. Išorinis vertinimas pagrindiniame ugdyme – Nacionalinis mokinių pasiekimų patikrinimas 8 klasėje (toliau NMPP 8) ir pagrindinio ugdymo mokinių pasiekimų patikrinimas 10 ir II gimnazijos klasėje (toliau PUPP 10).

37.1. NMPP 8 Užduoties struktūra:

Eil. Nr.	Apibendrinto mokymo(si) turinio sritys	Mokymo(si) turinio sritys	Pasiekimų sritys				Užduoties procentai
			Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje (A)	Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas (B)	Pasaulio geografinis pažinimas (C)	Geografinių tyrimų gebėjimai (D)	
1.	Geografinis pažinimas	Orientavimasis erdvėje					10 %
		Orientavimasis kartografinėje informacijoje					
2.	Gamtinių reiškinių ir procesų analizė	Europos gamtos ypatumai					40 %
		Gamtos jėgos ir jų padariniai					
		Pasaulio klimatas					
		Geografinės zonos ir jų aplinkos ūkinis naudojimas					
3.	Visuomeninių reiškinių ir	Europos politinis žemėlapis ir gyventojai					40 %

	procesų analizė	Ekonominės veiklos Europoje					
		Valstybių ekonominės galios skirtumai, globalizacija, darnusis vystymasis					
4.	Regioninė geografija	Valstybių ir regionų apžvalga					10 %
Iš viso procentų			10 %	40 %	20 %	30 %	100 %

Pastaba. pateikti skaičiai yra orientaciniai, užduotyje galima iki 5 proc. paklaida.

37.2. PUPP 10 Užduoties struktūra.

Eil. Nr.	Apibendrinto mokymo(si) turinio sritys	Mokymo(si) turinio sritys	Pasiiekimų sritys				Užduoties procentai
			Orientavimas erdvėje ir žemėlapyje (A)	Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas (B)	Pasaulio geografinis pažinimas (C)	Geografinių tyrimų gebėjimai (D)	
1.	Geografinis pažinimas	Pasaulio politinis žemėlapis ir išsivystymo skirtumai					10 %
		Kartografinė vizualizacija ir komunikacija					
2.	Gamtinių reiškinių ir procesų analizė	Gamtos išteklių ir darnus jų naudojimas					40 %
		Pasaulinis vandenynas ir darnus jo naudojimas					
		Klimato kaita ir klimato apsauga					
3.	Visuomeninių reiškinių ir procesų analizė	Lietuvos ir pasaulio gyventojai, migracija					40 %
		Urbanizacija Lietuvoje ir pasaulyje					
		Ekonominiai procesai pasaulyje ir Lietuvoje					
4.	Regioninė geografija	Pasaulio politinis žemėlapis ir išsivystymo skirtumai					10 %
		Globalizacija ir pasaulio prekyba					
Iš viso procentų			10 %	40 %	20 %	30 %	100 %

Pastaba. pateikti skaičiai yra orientaciniai, užduotyje galima iki 5 proc. paklaida.

1.	Geografinis pažinimas	Geografinis mąstymas, Žemės sistema ir globalieji iššūkiai žmonijai					20 %
2.	Gamtinių reiškinių ir procesų analizė	Vidinės ir išorinės Žemės jėgos bei reljefo kaita					30 %
3.	Visuomeninių reiškinių ir procesų analizė	Gyventojai ir migracijos					50 %
		Urbanizacija					
Iš viso procentų:			20 %	80 %	-	-	100 %

Pastaba. pateikti skaičiai yra orientaciniai, užduotyje galima iki 5 proc. paklaida.

38.3.2. Tarpinio vertinimo užduoties pobūdis:

Užduoties struktūra	Apibūdinimas
I dalis	Skirtingo tipo (vieno ar kelių teisingų atsakymų, kortelių sudėliojimo nurodyta tvarka, kelių teiginių susiejimo, tinkamos reikšmės priskyrimo, informacijos tekste suradimo ir kt.) testo klausimų. Vertinimas automatizuotas. 20–25 proc. nuo visų taškų, t. y. 8–10 taškų.
II dalis	Struktūriniai klausimai iš šių pasiekimų sričių: Geografinio pažinimo ir orientavimosi bei geografinių reiškinių ir procesų analizės. Juos sudaro skirtingo tipo (vieno ar kelių teisingų atsakymų, kortelių sudėliojimo nurodyta tvarka, kelių teiginių susiejimo, tinkamos reikšmės priskyrimo, informacijos tekste suradimo ir kt.) klausimai, susiję su pagrindine bendra informacija, pateikta struktūrinio klausimo pradžioje. Įvadinė informacija pateikiama tekstu ir gali būti papildoma diagramomis, paveikslais, schemomis, lentelėmis ir pan. Struktūrinį klausimą sudarantys klausimai skirti BP numatytiems pasiekimams vertinti ir turi būti nepriklausomi vienas nuo kito, nesusiję su prieš tai pateiktais atsakymais. Vertinimas automatizuotas. 75–80 proc. nuo visų taškų, t. y. 30–32 taškų.
Iš viso taškų	40
Užduoties rengimas, pateikimas ir vertinimas	Užduotis rengiama centralizuotai, pateikiama ir atliekama elektroninėje užduoties atlikimo sistemoje, vertinama elektroninėje užduoties vertinimo sistemoje.
Priedai	Juodraštis, rašiklis, pieštukai, trintukas, liniuotė, matlankis ir skaičiuotuvas be tekstinės atminties.

38.4. Valstybinis brandos egzaminas. Egzamino užduotis pateikiama kaip atskiras vientisas klausimų rinkinys. Atsakymai pateikiami atsakymų lape. Klausimų rinkinį sudaro 3 struktūriniai klausimai, reikalaujantys žinių taikymo, geografinės informacijos (tekstų statistinių duomenų, iliustracijų) atrankos, analizavimo, vertinimo gebėjimų ir argumentuoto teksto kūrimo (darbas su šaltiniais, analizė, interpretavimas, vertinimas, sprendimai, rezultatų interpretavimas ir išvadų pateikimas).

38.4.1. Valstybinio brandos egzamino užduoties struktūra:

Apibendrinto mokymo(si) turinio sritys	Pasiekimų sritys	

Eil. Nr.		Geografinis pažinimas ir orientavimas (A)	Geografinių reiškinių ir procesų analizė (B)	Globalių iššūkių žmonijai analizė (C)	Geografinių tyrimų gebėjimai (D)	Užduoties procentai
1.	Geografinis pažinimas					20 %
2.	Gamtinių reiškinių ir procesų analizė					40 %
3.	Visuomeninių reiškinių ir procesų analizė					40 %
Iš viso procentų:		10 %	60 %	10 %	20 %	100 %

Pastaba. pateikti skaičiai yra orientaciniai, užduotyje galima iki 5 proc. paklaida.

38.4.2. Egzamino užduoties pobūdis:

Užduoties struktūra	Apibūdinimas
Atviro tipo klausimai ir užduotys	Užduotys iš III–IV gimnazijos klasių turinio. Egzamino užduotis pateikiama kaip atskiras vientisas klausimų rinkinys. Atsakymai pateikiami atsakymų lape. Klausimų rinkinį sudaro 3 struktūriniai klausimai, reikalaujantys žinių taikymo, geografinės informacijos (tekstų statistinių duomenų, iliustracijų) atrankos, analizavimo, vertinimo gebėjimų ir argumentuoto teksto kūrimo (darbas su šaltiniais, analizė, interpretavimas, vertinimas, sprendimai, rezultatų interpretavimas ir išvadų pateikimas).
Iš viso taškų	60
Užduoties rengimas, pateikimas ir vertinimas	Užduotis rengiama centralizuotai, pateikiama ir atliekama elektroninėje egzamino užduoties atlikimo sistemoje, vertinama elektroninėje egzamino užduoties vertinimo sistemoje.
Priedai	Juodraštis, rašiklis, pieštukai, trintukas, liniuotė, matlankis ir skaičiuotuvas be tekstinės atminties.

VII SKYRIUS MOKINIŲ PASIEKIMŲ LYGIŲ POŽYMIAI PAGAL PASIEKIMŲ SRITIS

39. Pasiekimų lygių požymių lentelėse raide ir skaičių junginiu (pavyzdžiui, A1.3.) raide žymima pasiekimų sritis (A), pirmas skaičius (1) nurodo pasiekimą, o antras skaičius (3) – pasiekimų lygį.

40. Pasiekimų lygių požymiai. 6 klasė:

Pasiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Geografinis pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje (A)			
Padedamas pasirenka labai dažnai pamokoje naudojamas priemones skirtas orientuotis gerai pažįstamoje aplinkoje. Padedamas elementariai nurodo erdvinius ryšius tarp objektų (A1.1).	Pasirenka dažnai pamokoje naudojamas priemones, tarp jų ir elementarius ir skaitmeninius kartografinius šaltinius, skirtus orientuotis pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Elementariai paaiškina erdvinius ryšius tarp objektų, bando taikyti pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinėje erdvėje (A1.2).	Pasirenka ir derina žinomas priemones, tarp jų ir elementarius bei skaitmeninius kartografinius šaltinius, skirtus orientuotis pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Paaiškina erdvinius ryšius tarp objektų, taiko pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinėje erdvėje (A1.3).	Pasirenka ir derina įvairias priemones, tarp jų ir elementarius ir skaitmeninius kartografinius šaltinius, skirtus orientuotis pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Puikiai paaiškina erdvinius ryšius tarp objektų, taiko pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinėje erdvėje (A1.4).
Padedant mokytojui, pasaulio gamtiniame žemėlapyje ir (arba) gaublyje, keliais bruožais apibūdina gerai žinomo objekto geografinę padėtį (A2.1).	Pasaulio gamtiniame ir politiniame žemėlapyje ir (arba) gaublyje remdamasis geografinio tinklo elementais, keliais bruožais apibūdina geografinių objektų padėtį, padedant mokytojui, bando nustatyti geografines koordinates (A2.2).	Įprastuose mastelio žemėlapiuose ir gaublyje remdamasis geografinio tinklo elementais apibūdina geografinių objektų padėtį, padedant mokytojui, nustatyto geografines koordinates. (A2.3)	Įvairaus mastelio žemėlapiuose ir gaublyje remdamasis geografinio tinklo elementais puikiai apibūdina geografinių objektų padėtį, nustatyto geografines koordinates. (A2.4).
Bendrais bruožais apibūdina geografijos pažinimo objektą. Pateikia keletą geografijos mokslo visuomenei reikšmingų pavyzdžių (A3.1).	Pateikdamas pavyzdžius paaiškina, ką tiria geografija. Išvardina geografijos mokslo dalis. Nurodo geografijos mokslo žmogui reikšmingų pavyzdžių (A3.2).	Pateikdamas pavydžių paaiškina, ką tiria geografija, kokios mokslo dalys ją sudaro ir kuo skiriasi nuo kitų mokslų. Apibūdina geografijos reikšmę žmogaus išsilavinimui (A3.3).	Puikiai paaiškina, ką tiria geografija, kokios mokslo dalys ją sudaro ir kuo skiriasi nuo kitų mokslų. Apibūdina ir vertina geografijos reikšmę žmogaus išsilavinimui (A3.4).
2. Geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas (B)			

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Padedant išvardina Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius kelis esminius gamtinius reiškinius ir procesus. Padedant nusako gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdui (B1.1).	Išvardina Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius kelis esminius gamtinius reiškinius ir procesus. Nusako gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdui (B1.2).	Išvardina ir apibūdina Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius svarbiausius gamtinius reiškinius ir procesus, skatinant nurodo jų priežastis ir padarinius. Apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdui (B1.3).	Išvardina ir apibūdina Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius svarbiausius gamtinius reiškinius ir procesus, nurodo jų priežastis ir padarinius. Apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdui (B1.4).
Padedant skiria ir apibūdina pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus (B2.1).	Skiria pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus (B2.2).	Skiria ir apibūdina pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus (B2.3).	Skiria ir apibūdina pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus (B2.4).
Padedant skiria natūralius ir žmogaus veiklos paveiktus kraštovaizdžius. Padedant fragmentiškai apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdui bei žmonių ūkinės veiklos įtaką kraštovaizdžiui ir gamtai, nurodo vieną ar dvi gamtos apsaugos priemones, tačiau ne pačias geriausias (B3.1).	Padedant skiria natūralius ir žmogaus veiklos paveiktus kraštovaizdžius. Padedant apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdui bei žmonių ūkinės veiklos įtaką kraštovaizdžiui ir gamtai, nurodo vieną ar dvi gamtos apsaugos priemones, tačiau ne pačias geriausias (B3.2).	Skiria natūralius ir žmogaus veiklos paveiktus kraštovaizdžius. Skatinant gerai apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdui bei žmonių ūkinės veiklos įtaką kraštovaizdžiui ir gamtai, nurodo vieną ar dvi gamtos apsaugos priemones (B3.3).	Puikiai skiria natūralius ir žmogaus veiklos paveiktus kraštovaizdžius. Puikiai apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdui bei žmonių ūkinės veiklos įtaką kraštovaizdžiui ir gamtai, nurodo kelias tinkamiausias gamtos apsaugos priemones (B3.4).
3. Pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė (C)			
Išvardija ir pateikia kelis Lietuvos bei pasaulio geografinių skirtumų pavyzdžius (C1.1).	Pateikia pavyzdžių ir apibūdina Lietuvos bei pasaulio įvairioms vietovėms būdingus geografinius bruožus (C1.2).	Apibūdina ir paaiškina daugelį Lietuvos ir pasaulio geografijos bruožų (C1.3).	Puikiai apibūdina, paaiškina ir vertina Lietuvos bei pasaulio geografinius bruožus (C1.4).
Padedamas išvardija kelis Lietuvos gamtinės aplinkos ir visuomenės kaitos pavyzdžius,	Suprantamai paaiškina Lietuvos gamtinės aplinkos ir visuomenės	Paaiškina Lietuvos gamtinės aplinkos ir visuomenės kaitą, siejį ją su	Remdamasis įvairiais kontekstais paaiškina Lietuvos gamtinės aplinkos ir visuomenės kaitą, siejį ją su

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
susijusius su technologijų bei globalizacijos poveikiu (C2.1).	kaitą, susijusią su technologijų bei globalizacijos poveikiu (C2.2).	technologijų ir globalizacijos teikiamomis galimybėmis (C2.3).	technologijų ir globalizacijos teikiamomis galimybėmis (C2.4).
Padedamas lygina Lietuvą ir pasaulį pagal nurodytą konkretų geografinį (gamtinį ar visuomeninį) požymį (C3.1.).	Remdamasis pavyzdžiais skiria ir lygina Lietuvą ir pasaulį pagal kelis geografinius požymius. Nustato bent po vieną Žemės masto ir vietinio lygmens geografinių sąlygų skirtumą (C3.2.).	Skiria ir lygina Lietuvos ir pasaulio šalis bei regionus pagal pateiktus geografinius požymius. Nustato Žemės masto ir vietinio lygmens geografinių sąlygų skirtumus (C3.3.).	Analizuoja, skiria, lygina ir vertina pagal pateiktus geografinius požymius Lietuvą ir pasaulio šalis bei regionus, nustato jų tarpusavio ryšius. Identifikuoja Žemės masto ir vietinio lygmens geografinių sąlygų skirtumus (C3.4.).
4. Geografinių tyrimų gebėjimai (D)			
Bando skirti geografinius klausimus nuo ne geografinių (D1.1)	Bando skirti geografinius klausimus nuo ne geografinių. Padedamas kelia nesudėtingus geografinius klausimus (D1.2).	Skiria geografinius klausimus nuo ne geografinių. Skatinamas kelia nesudėtingus geografinius klausimus (D1.3).	Puikiai skiria geografinius klausimus nuo ne geografinių. Savarankiškai kelia nesudėtingus geografinius klausimus (pvz., apie geografinės padėties reikšmę žmonių gyvenimo būdui; gamtinių ir visuomeninių objektų išsidėstymo vietas) (D1.4).
Padedamas bando skirti pirminius nuo antrinių šaltinių. Renka informaciją iš šaltinių, tačiau ne visada ją naudoja. Pasitardamas su mokytoju siūlo paprasto tyrimo atlikimo eigą, pasirenka tinkamas priemones ir planuoja nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ypatumus (D2.1).	Skatinamas skiria pirminius ir antrinius šaltinius. Renka, tačiau ne visada naudoja informaciją iš pirminių ir antrinių šaltinių. Pagal pateiktą pavyzdį planuoja ir atlieka nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ir visuomeninius ypatumus, menkai naudoja šaltinius (D2.2).	Skiria pirminius ir antrinius šaltinius. Renka, tačiau ne visada naudoja informaciją iš pirminių ir antrinių šaltinių. Patiriamas, naudodamasis pirminiais ir antriniais šaltiniais planuoja ir atlieka nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ir visuomeninius ypatumus (D2.3).	Puikiai skiria pirminius ir antrinius šaltinius. Renka ir naudoja informaciją iš pirminių ir antrinių šaltinių. Savarankiškai, naudodamasis pirminiais ir antriniais šaltiniais planuoja ir atlieka nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ir visuomeninius ypatumus (D2.4).

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Padedamas bando sudaryti grafikus ir (arba) lenteles, ir (arba) diagramas geografinėi informacijai pavaizduoti. Padedamas pavaizduoja geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ir (arba) kartoschemoje (D3.1).	Padedamas sudaro grafikus, lenteles ir diagramas geografinėi informacijai pavaizduoti. Skatinamas pavaizduoja geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ar kartoschemoje (D3.2).	Skatinamas sudaro grafikus, lenteles ir diagramas geografinėi informacijai pavaizduoti. Pavaizduoja geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ar kartoschemoje (D3.3).	Savarankiškai sudaro grafikus, lenteles ir diagramas geografinėi informacijai pavaizduoti. Puikiai pavaizduoja geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ar kartoschemoje (D3.4).
Padedamas analizuoja elementarią geografinę informaciją, akivaizdžiai pateiktą tekstuose, žemėlapiuose, lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, siekdamas nustatyti pagrindinius aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius; randa dėsningumą ar sąsają, bet negali išskirti pagrindinio dėsningumo ar sąsajos. Padedamas naudoja elementarius matematinius skaičiavimus geografinėi informacijai analizuoti, tačiau dėl sprendime pasitaikančių klaidų, gauti rezultatai ar daromos išvados dažniausiai yra klaidingos, nedera su konkrečiais nagrinėtais atvejais,	Padedamas analizuoja nesudėtingą geografinę informaciją, pateiktą tekstuose, žemėlapiuose, lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, siekdamas nustatyti pagrindinius aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius ir sąsajas, atkreipia dėmesį į keletą svarbių pagrindinių dėsningumą ar sąsają, bet neatsižvelgia į kai kuriuos aspektus. Padedamas naudoja elementarius matematinius skaičiavimus geografinėi informacijai analizuoti. Taiko ugdymo turinyje apibrėžtas standartinės procedūras tik sprenddamas elementarius arba supaprastintus uždavinius įprastame kontekste (D4.2).	Skatinamas analizuoja nesudėtingą geografinę informaciją, pateiktą tekstuose, žemėlapiuose, lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, garso ir kitose skaitmeninėse laikmenose, siekdamas nustatyti pagrindinius aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius, sąsajas ir pokyčius. Naudoja elementarius matematinius skaičiavimus geografinėi informacijai analizuoti. Gerai taiko daugumą matematinių veiksmų, nedaro esminių klaidų (D4.3).	Savarankiškai analizuoja nesudėtingą geografinę informaciją, pateiktą tekstuose, žemėlapiuose, lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, garso ir kitose skaitmeninėse laikmenose, siekdamas nustatyti pagrindinius ir detalesnius aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius, sąsajas ir pokyčius. Naudoja elementarius matematinius skaičiavimus geografinėi informacijai analizuoti, be žymesnių klaidų atlieka esmines procedūras (D4.4).

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
nepagrįstos logiškais samprotavimais (D4.1).			
Padedamas pristato geografinę informaciją žodžiu ir (arba) raštu, pasitelkiant žemėlapius ir (arba) kitą grafinę medžiagą. Padedamas palygina gautus tyrimų rezultatus, bando daryti išvadas, tačiau trūksta jas pagrindžiančių argumentų. Nurodo, kokie rezultatai parodo, kad yra atsakyta į probleminį klausimą, Aptardamas atliktą tyrimą, nurodo, kas pavyko ar nepavyko, ką būtų galima daryti kitaip (D5.1).	Skatinamas pristato geografinę informaciją žodžiu ir (arba) raštu, pasitelkdamas žemėlapius ir (arba) kitą grafinę medžiagą. Remdamasis tyrimų rezultatais daro paprastas apibendrinamąsias išvadas, tačiau joms trūksta pagrindžiančių argumentų. Nurodo, kokie rezultatai parodo, kad yra atsakyta į probleminį klausimą arba dalinasi idėjomis, kodėl neatsakyta. Vertina atliktą tiriamąją veiklą ir siūlo jos tobulinimo būdų (D5.2).	Savarankiškai pristato geografinę informaciją žodžiu ir raštu, pasitelkdamas žemėlapius ir kitą grafinę medžiagą. Remdamasis tyrimų rezultatais daro paprastas apibendrinamąsias išvadas. Nurodo, kokie rezultatai rodo, kad yra atsakyta į probleminį klausimą arba dalinasi idėjomis, kodėl neatsakyta. Vertina atliktą tiriamąją veiklą ir siūlo jos tobulinimo būdų (D5.3).	Puikiai pristato geografinę informaciją žodžiu ir raštu, pasitelkdamas žemėlapius ir kitą grafinę medžiagą. Remdamasis tyrimų rezultatais daro paprastas apibendrinamąsias išvadas. Paaškina, kokie rezultatai rodo, kad yra atsakyta į probleminį klausimą. Vertina atliktą tiriamąją veiklą ir siūlo jos tobulinimo būdų (D5.4).

41. Pasiiekimų lygių požymiai. 7–8 klasės:

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Geografinis pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje (A)			
Padedamas pasirenka priemones, kurios padeda orientuotis gerai žinomoje aplinkoje ir vietovėje. Remdamasis gerai žinomu kontekstu, skaičiuoja laiko skirtumus pagal laiko juostas (A1.1).	Pasirenka priemones, kurios padeda orientuotis įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Remdamasis nesudėtingu kontekstu skaičiuoja laiko skirtumus pagal laiko juostas (A1.2).	Pasirenka kompleksines priemones, tarp jų GPS bei kartografinius šaltinius, kurie padeda savarankiškai orientuotis įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Remdamasis sudėtingesniu, nauju kontekstu skaičiuoja laiko skirtumus pagal laiko juostas (A1.3).	Pasirenka, derina ir taiko kompleksines priemones, įskaitant GPS bei kartografinius šaltinius, kurie padeda savarankiškai orientuotis įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Remdamasis nežinomu kontekstu nustato laiko juostų (zonų) santykį su

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
			pasauliniu koordinuotuoju laiku (A1.4).
Nustato geografinių objektų padėtį įprastame geografiniame kontekste (A2.1).	Nustato ir palygina kelių geografinių objektų padėtį bei nurodo jų geografinės padėties panašumus ir skirtumus įprastame ar nesudėtingame geografiniame kontekste (A2.2).	Palygina ir vertina geografinių objektų padėtį nesudėtingame ar neįprastame geografiniame kontekste (A2.3).	Įvairaus mastelio žemėlapiuose, remdamasis geografinio tinklo elementais bei skaitmenine kartografinė informacija nustato geografinių objektų padėtį, palygina įvairių objektų padėties ypatumus, nurodo elementarius kelis jų skirtumus (A2.4).
Padedamas numato geografijos pažintinę ir praktinę reikšmę tiriant gamtos ir visuomenės objektus, procesus, reiškinius. Remdamasis gerai žinomu pavydžiu pasako lokalinę ir (arba) regioninę, ir (arba) globalinę problemą (A3.1)	Padedamas paaiškina geografijos pažintinę ir praktinę reikšmę tiriant gamtos ir visuomenės objektus, procesus, reiškinius. Remdamasis keliais žinomais pavydžiais siūlo galimus sprendimus lokalinėms ir (arba) regioninėms, ir (arba) globalinėms problemoms spręsti (A3.2).	Paaiškina geografijos pažintinę ir praktinę reikšmę tiriant gamtos ir visuomenės objektus, procesus, reiškinius ir numato jų pasekmes bei remdamasis įvairiais žinomais pavydžiais siūlo sprendimus lokales, regionines ir globalines problemas (A3.3).	Puikiai paaiškina geografijos pažintinę ir praktinę reikšmę tiriant gamtos ir visuomenės objektus, procesus, reiškinius ir numato jų pasekmes bei savarankiškai siūlo sprendimus lokales, regionines ir globalines problemas (A3.4).
2. Geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas (B)			
Padedant išvardina ir bendriausiais bruožais apibūdina Europoje ir (arba) pasaulyje vykstančius esminius gamtinius reiškinius ir procesus, bando parodyti jų pasireiškimo teritorijas (B1.1).	Išvardija ir bendriausiais bruožais apibūdina Europoje ir pasaulyje vykstančius esminius gamtinius reiškinius ir procesus, bando parodyti jų pasireiškimo teritorijas, nusako jų poveikį aplinkai (B1.2).	Išvardija, bendrais bruožais apibūdina ir paaiškina Europoje ir pasaulyje vykstančius svarbiausius gamtinius reiškinius ir procesus, parodo jų pasireiškimo teritorijas, apibūdina jų poveikį aplinkai (B1.3).	Išvardija, puikiai apibūdina ir paaiškina Europoje ir pasaulyje vykstančius įvairius gamtinius reiškinius ir procesus, parodo jų pasireiškimo teritorijas, apibūdina jų poveikį aplinkai (B1.4).
Padedant išvardija ir bendrais bruožais apibūdina Europoje ir (arba) pasaulyje vykstančius	Išvardija ir bendrais bruožais apibūdina Europoje ir pasaulyje vykstančius pačius svarbiausius	Išvardija, bendrais bruožais apibūdina ir paaiškina Europoje ir pasaulyje vykstančius pačius svarbiausius	Išvardija, puikiai apibūdina ir paaiškina Europoje ir pasaulyje vykstančius esminius gyventojų,

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
pačius svarbiausius gyventojų, ekonomikos procesus ir reiškinius, bando parodyti jų teritorinį pasiskirstymą. Padedant lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo esminį skirtumą ir (arba) panašumą (B2.1).	gyventojų, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų priežastis, padarinius ir bando parodyti jų teritorinį pasiskirstymą. Lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo skirtumus ir panašumus, daro išvadas, tačiau jos ne visada būna pagrįstos (B2.2).	gyventojų, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų priežastis, padarinius ir teritorinį pasiskirstymą. Lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo skirtumus ir panašumus, daro išvadas (B2.3).	ekonomikos procesus ir reiškinius, jų priežastis, padarinius ir teritorinį pasiskirstymą. Lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo skirtumus ir panašumus, daro argumentuotas išvadas (B2.4).
Padedant išvardija ir bendrais bruožais apibūdina gamtinės ir visuomeninės aplinkos veiksnių ryšius. Padedant išvardija žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai (B3.1).	Išvardija ir bendrais bruožais apibūdina gamtinės ir visuomeninės aplinkos veiksnių ryšius, bando rasti jų regioninius skirtumus. Nusako žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai įvairiose geografinėse erdvėse (B3.2).	Išvardija, bendrais bruožais apibūdina ir paaiškina gamtinės ir visuomeninės aplinkos veiksnių ryšius, randa jų regioninius skirtumus ir paaiškina priežastis. Vertina žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai įvairiose geografinėse erdvėse, tačiau pasitaiko keletas netikslumų (B3.3).	Išvardija, puikiai apibūdina ir paaiškina gamtinės ir visuomeninės aplinkos veiksnių ryšius, randa jų regioninius skirtumus ir paaiškina priežastis. Kitiškai vertina žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai įvairiose geografinėse erdvėse (B3.4).
3. Pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė (C)			
Išskiria didžiausius pasaulio geografinius regionus ir pateikia kelis jų požymius. Pagal nurodytus požymius trumpai apibūdina Europą, jos kai kuriuos regionus ir jiems priklausančias valstybes, nusako bent po vieną panašumą ar skirtumą (C1.1).	Išskiria ir keliais požymiais apibūdina didžiausius pasaulio geografinius regionus. Pagal nurodytus požymius apibūdina Europą, jos regionus ir jiems priklausančias valstybes, nusako panašumus, skirtumus (C1.2).	Pagal nurodytus požymius išskiria ir apibūdina didžiausius geografinius regionus. Pagal nurodytus požymius analizuoja Europą, jos regionus ir jiems priklausančias valstybes, nusako panašumus, skirtumus, jų priežastis (C1.3).	Pagal nurodytus požymius išskiria, apibūdina ir lygina didžiausius geografinius regionus. Analizuoja Europą, jos regionus ir jiems priklausančias valstybes, nusako panašumus, skirtumus, jų priežastis (C1.4).

Pasiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Pateikia pavyzdžių, kaip verslų ir technologijų pagalba žmonės keičia pasaulio vietas ir regionus (C2.1).	Paaiškina, kaip verslų ir technologijų pagalba žmonės keičia pasaulio vietas ir regionus (C2.2).	Lygina ir paaiškina, kaip verslų ir technologijų pagalba žmonės keičia pasaulio vietas ir regionus (C2.3).	Analizuoja, lygina ir paaiškina, kaip verslų ir technologijų pagalba žmonės keičia pasaulio vietas ir regionus (C2.4).
Pagal pateiktus požymius lygina gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus. Pagal pateiktą vaizdą apibūdina vietas, erdvės, tvarios aplinkos komponentų tarpusavio ryšius (C3.1).	Pagal pateiktus požymius lygina gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus, randa po vieną panašumą ir skirtumą. Apibūdina vietas, erdvės, tvarios aplinkos komponentų tarpusavio ryšius (C3.2)	Lygina gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus, randa panašumus ir skirtumus. Sieja ir apibūdina vietas, erdvės, tvarios aplinkos komponentų tarpusavio ryšius (C3.3).	Lygina gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus, randa panašumus ir skirtumus, paaiškina priežastis. Modeliuoja vietas, erdvės, tvarios aplinkos komponentų tarpusavio ryšius (C3.4).
4. Geografinių tyrimų gebėjimai (D)			
Padedamas bando skirti gamtines ir visuomenines problemas bei kelia su jomis susijusius geografinius klausimus. Padedamas planuoja tyrimą, taiko efektyviausius tyrimo būdus, ieškodamas atsakymo į geografinius klausimus (D1.1).	Skatinamas atpažįsta gamtines ir visuomenines problemas bei kelia su jomis susijusius geografinius klausimus. Padedamas planuoja tyrimą, taiko efektyviausius tyrimo būdus, ieškodamas atsakymo į geografinius klausimus (D1.2).	Atpažįsta gamtines ir visuomenines problemas bei kelia su jomis susijusius geografinius klausimus. Skatinamas planuoja tyrimą, bet pasirenka ne efektyviausius būdus, ieškodamas atsakymo į geografinius klausimus (D1.3).	Atpažįsta gamtines ir visuomenines problemas bei kelia su jomis susijusius geografinius klausimus. Savarankiškai organizuoja ir planuoja tyrimą, pasirenka veiksmingus būdus, ieškodamas atsakymo į geografinius klausimus (D1.4).
Padedamas palygina elementaraus turinio pirminius ir antrinius šaltinius, nurodo jų turinio panašumus ar skirtumus. Padedamas aprašo nesudėtingą pasirinktą informacijos šaltinį, nurodo jo paskirtį, turinį ir vaidmenį planuojamame tyrime.	Palygina elementaraus turinio pirminius, antrinius ir tretinius šaltinius, nurodo jų turinio panašumus ir skirtumus. Aprašo nesudėtingą pasirinktą informacijos šaltinį, nurodo jo paskirtį, turinį ir vaidmenį planuojamame tyrime.	Paaiškina nesudėtingo turinio pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių skirtumas. Aprašo nesudėtingą pasirinktą informacijos šaltinį, nurodo jo paskirtį, turinį ir vaidmenį planuojamame tyrime.	Paaiškina naujo konteksto pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių skirtumas, pateikti jų pavyzdžių. Aprašo vieną ar du pasirinktus naujo konteksto informacijos šaltinius, nurodo jų paskirtį, turinį ir vaidmenį planuojamame tyrime.

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Naudoja gerai žinomus šaltinius ir būdus (metodus) geografinei informacijai rinkti (D2.1).	Naudoja įprastus šaltinius ir būdus (metodus) geografinei informacijai rinkti (D2.2).	Naudoja įvairius šaltinius ir būdus (metodus) geografinei informacijai rinkti (D2.3).	Naudoja įvairius šaltinius ir būdus (metodus) geografinei informacijai rinkti (D2.4).
Pagal surinktą geografinę informaciją, padedamas sukuria jai tinkamą pateikti vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Integruoja įprastus informacijos pateikimo būdus geografinei informacijai pavaizduoti (D3.1).	Pagal surinktą geografinę informaciją, skatinamas sukuria jai tinkamą pateikti vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Nurodo jos privalumus ir trūkumus. Integruoja įprastus informacijos apibendrinimo ir pateikimo būdus geografinei informacijai pavaizduoti (D3.2).	Pagal surinktą geografinę informaciją sukuria jai tinkamą pateikti vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Nurodo jos privalumus ir trūkumus. Integruoja įvairius informacijos apibendrinimo ir pateikimo būdus geografinei informacijai pavaizduoti (D3.3).	Pagal surinktą geografinę informaciją sukuria jai tinkamą pateikti vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Įvertina jos privalumus ir trūkumus. Integruoja įvairius informacijos apibendrinimo ir pateikimo būdus bei formas geografinei informacijai pavaizduoti (D3.4).
Padedamas lygina geografinę informaciją, gaunamą iš įprastų šaltinių – grafikų, lentelių, schemų, diagramų, tekstų, nuotraukų. Analizuoja informaciją, pateiktą įprastų žemėlapių, palydovinių vaizdų ir (arba) GIS technologijų pagalba, padaro kai kurias išvadas. Naudoja statistinius metodus geografinei informacijai analizuoti (D4.1).	Analizuoja ir lygina geografinę informaciją, gaunamą iš įprastų šaltinių – grafikų, lentelių, schemų, diagramų, tekstų, nuotraukų. Analizuoja informaciją, pateiktą įvairių žemėlapių, palydovinių vaizdų ir GIS technologijų pagalba, padaro kai kurias išvadas. Naudoja statistinius metodus geografinei informacijai analizuoti ir pakomentuoti (D4.2).	Analizuoja ir lygina geografinę informaciją, gaunamą iš įvairių šaltinių – grafikų, lentelių, schemų, diagramų, tekstų, nuotraukų, dokumentų ir interviu. Analizuoja informaciją, pateiktą įvairių žemėlapių, palydovinių vaizdų ir GIS technologijų pagalba, padaro išvadas apie konkrečius faktus ar įvykius; pateikia argumentuotą nuomonę. Naudoja statistinius ir kitus kiekybinius metodus geografinei informacijai analizuoti ir pakomentuoti (D4.3).	Analizuoja, lygina ir kritiškai vertina geografinę informaciją, gaunamą iš įvairių šaltinių – grafikų, lentelių, schemų, diagramų, tekstų, nuotraukų, dokumentų ir interviu. Analizuoja informaciją, pateiktą įvairių žemėlapių, palydovinių vaizdų ir GIS technologijų pagalba, pateikia argumentuotą nuomonę. Naudoja statistinius ir kitus kiekybinius metodus geografinei informacijai analizuoti ir pakomentuoti (D4.4).
Padedant prarengia ir pristato geografinę informaciją, gautą	Parengia ir skatinimas pristato geografinę informaciją, gautą	Parengia ir įvairiais būdais skatinimas pristato geografinę informaciją, gautą atsakant į geografinio tyrimo klausimus.	Parengia ir įvairiais būdais savarankiškai pristato geografinę

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
atsakant į geografinio tyrimo klausimus. Remdamasis tyrimų rezultatais padedant daro išvadas (D5.1).	atsakant į geografinio tyrimo klausimus. Remdamasis tyrimų rezultatais padedant daro išvadas. Remdamasis žemėlapiiais ir kitais geografinės informacijos šaltiniais, padedant daro išvadas (D5.2).	Remdamasis tyrimų rezultatais daro išvadas ir teikia siūlymus problemoms spręsti. Remdamasis žemėlapiiais ir kitais geografinės informacijos šaltiniais daro išvadas (D5.3).	informaciją, gautą atsakant į geografinio tyrimo klausimus. Remdamasis tyrimų rezultatais daro išvadas ir teikia siūlymus problemoms spręsti. Remdamasis žemėlapiiais ir kitais geografinės informacijos šaltiniais daro duomenimis grįstas išvadas (D5.4).

42. Pasiiekimų lygių požymiai. 9–10 ir I–II gimnazijos klasės:

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Geografinis pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje (A)			
Padedamas naudoja GIS ir (arba) GPS technologijas, kartografinius šaltinius orientavimuisi gerai žinomoje aplinkoje ir vietovėje. Padedamas išvardija geografinius faktus ir objektus ir gerai žinomas erdvines sistemas (A1.1).	Padedamas naudoja GIS ir GPS technologijas, kartografinius šaltinius savarankiškam orientavimuisi įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Įtraukia geografinius faktus ir objektus į žinomas erdvines sistemas ir bando nustatyti tarp jų egzistuojančius erdvinius ryšius (A1.2).	Naudoja GIS ir GPS technologijas, kartografinius šaltinius savarankiškam orientavimuisi įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Įtraukia geografinius faktus ir objektus į įprastas erdvines sistemas ir nustato tarp jų egzistuojančius erdvinius ryšius (A1.3).	Tikslingai naudoja GIS ir GPS technologijas, kartografinius šaltinius savarankiškam orientavimuisi nepažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Įtraukia geografinius faktus ir objektus į įvairias erdvines sistemas ir puikiai nustato tarp jų egzistuojančius erdvinius ryšius (A1.4).
Geografinėi padėčiai nustatyti pasirenka gerai žinomus geografinės informacijos šaltinius, bando naudoti GIS technologijas bei pateikia	Geografinėi padėčiai nustatyti pasirenka žinomus geografinės informacijos šaltinius, tarp jų ortofoto ir kosmines nuotraukas, naudodamasis GIS technologija	Geografinėi padėčiai nustatyti pasirenka įprastus geografinės informacijos šaltinius, tarp jų ortofoto ir kosmines nuotraukas, naudodamasis GIS technologija	Geografinėi padėčiai nustatyti kūrybiškai pasirenka įvairius geografinės informacijos šaltinius, tarp jų ortofoto ir kosmines nuotraukas, naudodamasis GIS technologija nustato

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
teiginius apie objektų geografinę padėtį (A2.1).	nustato objektų gamtinę geografinę padėtį, tačiau negali labiau detalizuoti (A2.2).	nustato objektų gamtinę, ir ekonominę geografinę padėtį, analizuoti jos ypatumus (A2.3).	objektų gamtinę, ekonominę ir geopolitinę geografinę padėtį, analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina jos ypatumus (A2.4).
Padedant, pagal gerai žinomus pavyzdžius, paaiškina kaip geografija, remdamasi mokslų tyrimais, sprendžia Lietuvos bei pasaulio erdvinio teritorinio konteksto problemas (A3.2).	Padedant paaiškina, kaip geografija, remdamasi mokslų tyrimais, sprendžia Lietuvos bei pasaulio erdvinio teritorinio konteksto problemas (A3.2).	Paaškina, kaip geografija, remdamasi mokslų tyrimais, aiškina ir sprendžia Lietuvos bei pasaulio erdvinio teritorinio konteksto problemas taikant geoinformacines technologijas (A3.3).	Puikiai paaiškina, kaip geografija, remdamasi mokslų tyrimais, sprendžia Lietuvos bei pasaulio erdvinio teritorinio konteksto problemas taikant geoinformacines technologijas (A3.4).
2. Geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas (B)			
Padedamas analizuoja ir lyginta pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius kelis esminius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą, geba išskirti jų vieną ar du esminius bruožus (B1.1).	Skatinimas analizuoja ir lyginta pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius kelis esminius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą, geba juos apibūdinti bei paaiškinti (B1.2).	Analizuoja, lyginta ir vertina pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius esminius ir (arba) svarbiausius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro išvadas (B1.3).	Analizuoja, lyginta ir kritiškai vertina pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius įvairius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro argumentuotas išvadas (B1.4).
Padedamas analizuoja ir lyginta Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos kelis esminius procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei geba išskirti jų vieną ar du esminius bruožus (B2.1).	Skatinimas analizuoja ir lyginta Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos kelis esminius procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą, geba juos apibūdinti bei paaiškinti (B2.2).	Analizuoja, lyginta ir vertina Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos esminius ir (arba) svarbiausius procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro išvadas (B2.3).	Analizuoja, lyginta ir kritiškai vertina Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos įvairius procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro argumentuotas išvadas (B2.4).

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Padedamas analizuoja ir lyginta gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai bei geba išskirti jų vieną ar du esminius bruožus. Fragmentiškai gali nurodyti žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveiką (B3.1).	Skatinimas analizuoja ir lyginta gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai, geba juos nurodyti bei paaiškinti. Geba nurodyti žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveiką ir ją iliustruoti konkrečiais pavyzdžiais (B3.2).	Analizuoja, lyginta ir vertina gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai bei daro išvadą. Geba paaiškinti žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveiką įvairiose geografinėse erdvėse, vertinti jos poveikį aplinkai (B3.3).	Analizuoja, lyginta ir kritiškai vertina gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai bei daro argumentuotą išvadą. Geba paaiškinti žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveiką įvairiose geografinėse erdvėse, vertinti jos poveikį aplinkai (B3.4).
3. Pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė (C)			
Išvardija pasaulio šalis ir regionus pagal nurodytus panašumus ir skirtumus. Priskiria konkrečiai išvardintoms erdvėms Lietuvoje pasireiškiančius visuomeninius bruožus (C1.1).	Lygina pasaulio šalis ir regionus pagal kelis įvardintus panašumus ir skirtumus. Apibūdina konkrečiai išvardintose erdvėse Lietuvoje pasireiškiančius visuomeninius bruožus (C1.2).	Lygina pasaulio šalis ir regionus pagal jų panašumus ir skirtumus. Analizuoja konkrečiai išvardintose erdvėse Lietuvoje pasireiškiančius visuomeninius bruožus (C1.3).	Lygina pasaulio šalis ir regionus pagal jų panašumus ir skirtumus, pateikti išvadą. Analizuoja įvairaus masto erdvėse Lietuvoje pasireiškiančius visuomeninius bruožus (C1.4).
Nurodo priežastis besikeičiantiems regionams, vietovėms, siejant tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu (C2.1).	Išvardija priežastis, dėl kurių keičiasi regionai, vietovės, siejant jas su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu (C2.2).	Identifikuoja ir apibūdina daugelį priežasčių, dėl kurių keičiasi regionai, vietovės, siejant tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu (C2.3).	Identifikuoja ir vertina priežastis, dėl kurių keičiasi regionai, vietovės, siejant tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu (C2.4).
Išvardija ir nurodo erdvinio lygmens gamtinius ir visuomeninius regionus, susieja pateiktas regionuose kylančias problemas su pasiūlytais sprendimo būdais (C3.1).	Lygina įvairaus erdvinio lygmens gamtinius ir visuomeninius regionus, sieja regionuose kylančias problemas su pasiūlytais sprendimo būdais (C3.2).	Analizuoja ir lygina įvairaus erdvinio lygmens gamtinius, politinius, ekonominius, kultūrinius regionus, sieja juose kylančias problemas su regionais ir teikia jų sprendimo būdus (C3.3).	Analizuoja, lygina ir vertina įvairaus erdvinio lygmens gamtinius, politinius, ekonominius, kultūrinius regionus, identifikuoja juose kylančias problemas ir teikia jų sprendimo būdus (C3.4).
4. Geografinių tyrimų gebėjimai (D)			

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Pasitardamas su mokytoju planuoja tyrimą, siekdamas išspręsti žinomą problemą, išnagrinėti temą. Išnagrinėja tik atskiras tiriamos problemos ar temos detales ir paaiškina ne pačius svarbiausius neaiškumus bei prieštaravimus (D1.1).	Pagal pateiktą pavyzdį planuoja tyrimą, siekdamas išspręsti žinomą problemą, išnagrinėti temą. Iš dalies išsiaiškina, kas yra žinoma apie tiriamą problemą ar temą, bando kelti probleminius klausimus arba hipotezes, neaiškiai dėsto atsakymą (D1.2).	Patiriamas planuoja tyrimą, siekdamas išspręsti žinomą problemą, išnagrinėti temą. Kruopščiai išsiaiškina, kas yra žinoma apie tiriamą problemą ar temą, kelia probleminius klausimus arba hipotezes, aiškiai išdėsto atsakymą, išskleidantį neaiškumus ir prieštaravimus (D1.3).	Planuoja tyrimą, siekdamas išspręsti žinomą problemą, išnagrinėti temą. Kruopščiai ir išsamiai išsiaiškina, kas yra žinoma apie tiriamą problemą ar temą, kelia probleminius klausimus arba hipotezes, aiškiai išdėsto atsakymą, išskleidantį neaiškumus ir prieštaravimus (D1.4).
Padedamas nustato šaltinio tipą (pirminis, antrinis ar tretinis) bei paskirti, remdamasis tiesiogiai išreikšta informacija, o kai kuriais atvejais – iš gerai žinomo geografinio konteksto (D2.1).	Nustato šaltinio tipą (pirminis, antrinis ar tretinis) bando nurodyti šaltinių reikšmę atliekant konkretų geografinį tyrimą. Padedamas nusako tyrimo gaunamos informacijos tikslumą (D2.2).	Nustato tipą (pirminis, antrinis ar tretinis) keliais bruožais nurodo šaltinių reikšmę atliekant konkretų geografinį tyrimą. Nusako tyrimo gaunamos informacijos tikslumą ir patikimumą (D2.3).	Puikiai įvertina pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių vaidmenį bei reikšmę atliekant konkretų geografinį tyrimą. Puikiai nusako tyrimo gaunamos informacijos tikslumą ir patikimumą (D2.4).
Padedamas palygina žinomos informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus susijusius su atliekamu tyrimu. Bando taikyti GIS geografinės informacijai analizuoti (D3.1).	Palygina įprastos informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus susijusius su atliekamu tyrimu. Padedamas naudoja GIS ir įprastas vaizdines technologijas tvarkydamas ir susistemindamas geografinę informaciją – parengdamas ją analizuoti (D3.2).	Palygina skirtingos informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus susijusius su atliekamu tyrimu. Naudoja GIS ir įprastas vaizdines technologijas tvarkydamas ir sistemindamas geografinę informaciją – parengdamas ją analizuoti (D3.3).	Palygina ir puikiai įvertina skirtingos informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus sąsajoje su atliekamu tyrimu. Puikiai naudoja GIS ir kitas vaizdines technologijas tvarkydamas ir sistemindamas geografinę informaciją – parengdamas ją analizuoti (D3.4).
Padedamas bando taikyti kiekybinius ir (arba) kokybinius metodus geografinėi informacijai paaiškinti. Bando analizuoti gerai žinomų šaltinių geografinę informaciją,	Naudoja kiekybinius ir (arba) kokybinius metodus, tačiau ne visada tinkamus, geografinėi informacijai paaiškinti.	Naudoja kiekybinius ir kokybinius metodus, tačiau ne visada tinkamus, geografinėi informacijai paaiškinti ir modeliuoti. Taiko analizę, lyginimą apibendrinamas geografinę	Naudoja tinkamus kiekybinius ir kokybinius metodus geografinėi informacijai paaiškinti ir modeliuoti. Taiko analizę, lyginimą, apibendrinamas geografinę informaciją iš įvairių informacijos šaltinių.

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
tačiau trūksta žinių atlikti užduotį (D4.1).	Taiko analizę apibendrinamas geografinę informaciją iš gerai žinomų informacijos šaltinių. Padedamas taiko geografinius modelius geografiniai informacijai analizuoti (D4.2).	informaciją iš įprastų informacijos šaltinių. Taiko geografinius modelius, geografiniai informacijai analizuoti (D4.3).	Taiko geografinius modelius, teorijas geografiniai informacijai analizuoti, ir interpretuoti (D4.4).
Nurodo tik atskiras tiriamo klausimo detales ir paaiškina ne pačius svarbiausius neaiškumus. Padedamas pademonstruoja gerai žinomus išvadų apibendrinimo ir pristatymo būdus. Padedamas bando kūrybiškai taikyti geografijos žinias ir gebėjimus apibendrinamas gauto tyrimo rezultatus (D5.1).	Iš dalies išsiaiškina, kas yra žinoma apie tiriamą klausimą. Pademonstruoja žinomų išvadų gavimo, apibendrinimo ir pristatymo būdus. Pademonstruoja kūrybiškumą pristatydamas tyrimo rezultatus. Remdamasis tyrimo rezultatais, bando numatyti naujus tyrimo klausimus (D5.2).	Įvertina, kaip tyrimo rezultatai atitinka iškeltus tyrimo klausimus, tačiau nepilnai nurodo jų patikimumą. Taiko ir pademonstruoja įprastus išvadų gavimo, apibendrinimo ir pristatymo būdus. Konsultuodamasis kūrybiškai pristato tyrimo rezultatus, prisiima asmeninę atsakomybę už gautus tyrimo rezultatus. Remdamasis tyrimo rezultatais, numato naujus tyrimo klausimus (D5.3).	Puikiai įvertina ir pakomentuoja, kaip tyrimo rezultatai atitinka iškeltus tyrimo klausimus, vertina jų patikimumą. Taiko ir pademonstruoja įvairius išvadų gavimo, apibendrinimo ir pristatymo būdus. Puikiai pademonstruoja kūrybiškumą ir asmeninę atsakomybę už gautus tyrimo rezultatus. Remdamasis tyrimo rezultatais, numatyto naujus tyrimo klausimus, hipotezes (D5.3).

43. Pasiiekimų lygių požymiai. III–IV gimnazijos klasės:

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Geografinis pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje (A)			
Bendrais bruožais nusako objekto geografinę padėtį, nustato horizonto kryptį. Nurodo geografinės informacinės sistemos	Orientuojasi lokaliaje, regioninėje ir globalioje geografinėje erdvėje.	Orientuojasi lokaliaje, regioninėje ir globalioje geografinėje erdvėje. Naudodamasis pagrindinėmis skaitmeninio žemėlapyje	Orientuojasi lokaliaje, regioninėje, globalioje geografinėje erdvėje, sieja jas tarpusavyje.

Pasiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
(GIS) funkcijas (mastelio keitimas ir parinkimas, žemėlapių pagrindo keitimas ir parinkimas) ir paskirtį (A1.1).	Naudodamas pagrindinėmis funkcijomis moka skaityti skaitmeninį žemėlapią (A1.2).	funkcijomis analizuoja geografinę informaciją (A1.3).	Puikiai naudojami GIS interaktyviaisiais žemėlapiais. Moka susirasti reikiamą geografinę informaciją, ją vertinti ir sisteminti (A1.4).
Nesudėtinguose kartografiniuose kūriniuose randa pagrindinę informaciją, atpažįsta ir išvardija svarbiausius geografinius objektus. Analizuoja objektų geografinę padėtį, išskiria kelis neesminius bruožus (A2.1).	Nurodo objekto geografinės padėties ypatumus. Įprastuose kartografiniuose kūriniuose atpažįsta ir išvardija svarbiausius geografinius objektus, nurodo jų esminius bruožus. Vertina objektų gamtinę, ekonominę, geopolitinę geografinę padėtį, išskiria privalumus ir (arba) trūkumus (A2.2).	Paaiškina geografinės padėties svarbą geografinių procesų ir reiškinių vyksmą įvairiose geografinėse erdvėse. Skiria absoliutinę ir santykinę geografinę padėtį. Įprastame geografiniame kontekste vertina objektų geografinę padėtį, pagrįstai išskiria privalumus ir trūkumus. Kritiškai vertina objekto (-ų) geografinės padėties įtaką gamtiniams ir visuomeniniams reiškiniams bei procesams (A2.3).	Paaiškina geografinės padėties svarbą interpretuojant geografinių procesų ir reiškinių vyksmą įvairiose geografinėse erdvėse. Skiria absoliutinę ir santykinę geografinę padėtį. Neįprastame geografiniame kontekste vertina objektų geografinę padėtį, išskiria pagrįstus privalumus ir trūkumus bei nurodo panašumus ir skirtumus. Kritiškai vertina objekto (-ų) geografinės padėties įtaką gamtiniams ir visuomeniniams reiškiniams bei procesams (A2.4).
Ne visada tiksliai vartoja geografijos sąvokas, terminus ir simbolius atlikdamas įprastas užduotis. Pateikia geografijos mokslo teorijų taikymo praktikoje pavyzdžių (A3.1).	Taisyklingai vartoja pagrindines geografijos sąvokas, terminus ir simbolius atlikdamas užduotis, aiškindamas reiškinius, procesus standartinėse situacijose. Pateikia geografijos mokslo teorijų praktinio taikymo pavyzdžių (A3.2).	Paaiškina ir tinkamai vartoja geografijos sąvokas, terminus ir simbolius aiškindamas reiškinius, procesus standartinėse situacijose. Paaiškina sąsajas tarp geografijos mokslo teorijų ir jų praktinio taikymo. Nurodo žinomų Lietuvos mokslininkų indėlį į geografijos mokslą (A3.3).	Paaiškina, taiko ir kritiškai vertina geografijos mokslo koncepcijas ir sąvokas. Argumentuotai paaiškina, kad remiantis geografijos ir kitų mokslų žiniomis galima spręsti gamtines ir visuomenines problemas. Vertina mokslininkų indėlį geografijos mokslui ir naudą visuomenei (A3.4).
2. Geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas (B)			

Pasiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Išvardija gerai žinomus gamtinius reiškinius ir procesus, nurodo jų esminius bruožus. Rašytiniuose, grafiniuose ir kartografiniuose šaltiniuose randa tiesiogiai išreikštą informaciją apie gamtinius objektus, reiškinius, procesus (B1.1).	Bendrais bruožais apibūdina gamtinius reiškinius, procesus, nurodo jų kitimo priežastis ir galimas pasekmes. Randa ir išvardija informacijos šaltinyje gamtinių procesų pokyčius, pateikia išvadas (B1.2.).	Išvardija ir apibūdina gamtinius reiškinius, procesus ir dėšningumus, nurodo jų bruožus, atsiradimo priežastis, pasekmes ir pasireišimo teritorijas. Analizuoja informacijos šaltinyje pateiktus dabartiniame pasaulyje vykstančių gamtinių procesų pokyčius, pateikia išvadas (B1.3).	Išvardija ir išsamiai apibūdina gamtinius reiškinius ir procesus, nurodo jų kilmės priežastis bei galimas pasekmes, pasireišimo teritorijas. Kritiškai vertina informacijos šaltinius, aiškindamas gamtinių reiškinių, procesų ir dėšningumų tarpusavio ryšius ar priklausomybę nuo žmogaus veiklos (B1.4).
Išvardija visuomeninius reiškinius ir procesus, nurodo jų esminius bruožus. Rašytiniuose, grafiniuose ir kartografiniuose šaltiniuose randa tiesiogiai išreikštą informaciją apie visuomenės specifinius erdvinės organizacijos struktūros bruožus, išvardija visuomenėje vykstančius reiškinius ir procesus, jų priežastis ir pasekmes (dėšningumas) (B2.1).	Bendrais bruožais apibūdina visuomeninius reiškinius, procesus, nurodo jų priežastis ir pasekmes. Nesudėtingo konteksto rašytiniuose, grafiniuose ar kartografiniuose šaltiniuose lygina visuomenės specifinius erdvinės organizacijos struktūros bruožus, nurodo visuomenėje vykstančius reiškinius ir procesus, paaiškina jų atsiradimo priežastis ir nurodo pasekmes (dėšningumas) (B2.2).	Paaškina visuomeninius reiškinius, procesus ir dėšningumus, nurodo jų bruožus, priežastis, pasekmes ir pasireišimo teritorijas. Analizuoja pateiktą šaltinio informaciją (tiesioginę arba netiesioginę), paaiškina pavaizduotus ar aprašytus visuomenės specifinius erdvinės organizacijos struktūros bruožus; nurodo visuomenėje vykstančius reiškinius ir procesus, paaiškina jų atsiradimo priežastis ir pasekmes (dėšningumas) (B2.2).	Paaškina visuomeninių reiškinių ir procesų tarpusavio ryšius ar priklausomybę nuo gamtinių reiškinių ir procesų, nurodo pasireišimo teritorijas. Analizuoja pateiktą šaltinio informaciją (nežinomas kontekstas) ir nurodo visuomenės specifinius erdvinės organizacijos struktūros bruožus; išvardija ir apibūdina visuomenėje vykstančius reiškinius ir procesus, paaiškina jų atsiradimo priežastis ir nurodo pasekmes (dėšningumas), formuluoja duomenimis grįstas išvadas ir jas iliustruoja pavyzdžiais (B2.4).
Išvardija informacijos šaltinyje pateiktą (-as) problemą (-as), susijusią (-ias) su Lietuvos, Europos ir pasaulio visuomeniniais procesais, pasiūlo 1–2 problemos sprendimo būdus (B3.1).	Išvardija problemas, susijusias su Lietuvos, Europos ir pasaulio visuomeniniais procesais, pasiūlo problemų sprendimo būdus. Sukuria trumpą rišlų tekstą (B3.2).	Nurodo ir paaiškina problemas, susijusias su Lietuvos ir pasaulio visuomeniniais procesais, pasiūlo veiksmingus problemų sprendimo būdus, sieja Lietuvos problemas su pasaulinėmis tendencijomis.	Analizuoja ir kritiškai vertina dabartiniame pasaulyje vykstančius gamtinių ir visuomeninių procesų pokyčius, probleminėms situacijoms spręsti pasiūlo sprendimo būdus, žvelgdamas iš įvairių perspektyvų

Pasiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
		Sukuria rišlų struktūruotą tekstą ir suformuluotus teiginius pagrindžia svariais argumentais (B3.3).	(asmeninės, lokalsios, nacionalinės, globalios). Sukuria išsamų rišlų struktūruotą tekstą, paremtą darnaus vystymosi nuostatomis, atsakingu asmens požiūriu į Lietuvos ir pasaulio ekonominę ir socialinę raidą (B3.4).
3. Pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė (C)			
Nurodo darnaus vystymosi reikšmę aplinkosaugai. Aptaria aplinkos ir išteklių apsaugos būdus ir jų pritaikymą konkrečioje situacijoje. Pasiūlius įsitraukia į bendruomenės veiklą (savanorystė) (C1.1).	Nusako darnų vystymąsi kaip visumą priemonių, užtikrinančių žmonių gerovę dabar ir ateityje. Aptaria aplinkos ir išteklių apsaugos būdus ir jų pritaikymą konkrečioje situacijoje. Pasiūlius įsitraukia į bendruomenės veiklą (savanorystė) ir nacionalinius projektus, akcijas bei kitas veiklas (C1.2).	Apibūdina darnų vystymąsi kaip priemonių, užtikrinančių žmonių gerovę dabar ir ateityje, visumą. Vertina vietinės bendruomenės, Lietuvos ir atskirų regionų gyventojų gyvenimo sąlygų gerinimo būdus, atsižvelgdamas į socialinį, ekonominį, aplinkosauginį aspektus, išsako savo nuomonę. Siūlo aplinkos ir išteklių apsaugos būdų, aptaria jų pritaikymo galimybes. Aktyviai įsitraukia į bendruomenės veiklą (savanorystė), nacionalinius projektus, akcijas ir kitas veiklas, siūlo naujų veiklų (C1.3).	Apibūdina darnų vystymąsi kaip priemonių, užtikrinančių žmonių gerovę dabar ir ateityje, visumą. Vertina vietinės bendruomenės, Lietuvos, atskirų regionų ir pasaulio gyventojų gyvenimo sąlygų gerinimo būdus, atsižvelgdamas į socialinį, ekonominį, aplinkosauginį aspektus pagrįsdamas savo nuomonę. Aktyviai įsitraukia į bendruomenės veiklą (savanorystė), nacionalinius, tarptautinius projektus, akcijas ir kitas veiklas. Siūlo aplinkos ir išteklių apsaugos būdus, nagrinėja jų pritaikymo galimybes (C1.4).
Nurodo gerai žinomus gamtinius ir visuomeninius reiškinius, procesus, vykstančius atskiruose valstybėse ir regionuose. Analizuoja gamtinius, ekonominius, politinius, socialinius, kultūrinius	Nurodo gerai žinomus gamtinius ir visuomeninius reiškinius, procesus, vykstančius atskiruose valstybėse, regionuose ir žemynuose. Analizuoja ir vertina gamtinius, ekonominius, politinius, socialinius, kultūrinius	Analizuoja ir lygina gamtinius ir visuomeninius reiškinius, procesus, vykstančius atskiruose valstybėse, regionuose ir žemynuose. Analizuoja ir vertina gamtinius, ekonominius, politinius,	Identifikuoja, analizuoja, kritiškai vertina gamtinius, ekonominius, politinius, socialinius, kultūrinius globalizacijos procesų padarinius ir nurodo poveikį valstybėms, regionams, tautoms, bendruomenėms

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
globalizacijos procesų padarinius ir nurodo poveikį valstybėms, regionams. Atsakydamas į klausimus paaiškina švietimo svarbą sprendžiant globalines problemas (C2.1).	globalizacijos procesų padarinius ir nurodo poveikį valstybėms, regionams. Nurodo švietimo svarbą sprendžiant globalines problemas (C2.2).	socialinius, kultūrinius globalizacijos (glokalizacijos) procesų padarinius ir nurodo poveikį valstybėms, regionams, tautoms ir bendruomenėms. Nurodo ir paaiškina švietimo svarbą sprendžiant globalines problemas (C2.3).	ir asmenims. Argumentuotai paaiškina švietimo svarbą sprendžiant globalines problemas (C2.4).
Paaiškina, kaip globalizacija keičia pasaulio, Europos ir Lietuvos ekonomiką. Remdamasis įprasta informacija ir padedant modeliuoja regionų kaitą bei nurodo poveikį šalių socialinei, ekonominei ir gamtinei aplinkai (C3.1).	Paaiškina, kaip globalizacija keičia pasaulio, Europos ir Lietuvos politiką ir ekonomiką. Remdamasis įvairia informacija ir padedant modeliuoja regionų kaitą bei nurodo poveikį šalių socialinei, ekonominei ir gamtinei aplinkai (C3.2).	Paaiškina, kaip globalizacija keičia pasaulio, Europos ir Lietuvos politikos, ekonomikos, kultūros, aplinkosaugos ir jų plėtros perspektyvas. Remdamasis įvairia informacija vertina, modeliuoja regionų kaitą bei prognozuoja poveikį šalių socialinei, ekonominei ir gamtinei aplinkai (C3.3).	Paaiškina, kaip globalizacija keičia pasaulio, Europos ir Lietuvos politikos, ekonomikos, kultūros, aplinkosaugos ir jų plėtros perspektyvas. Remdamasis įvairia informacija kritiškai vertina, modeliuoja ir prognozuoja regionų kaitą bei poveikį šalių socialinei, ekonominei ir gamtinei aplinkai (C3.4).
4. Geografiniai tyrimai (D)			
Paaiškina, kas yra stebėjimas ir tyrimas, formuluoja nesudėtingus probleminius klausimus, numato tyrimo tikslą ir uždavinius (D1.1).	Atlieka nesudėtingus geografinio objekto, aplinkos, vietos, regiono, reiškinių stebėjimus, formuluoja probleminius klausimus, numato tyrimo tikslą ir uždavinius (D1.2).	Atlieka geografinio objekto, aplinkos, vietos, regiono, reiškinių stebėjimus, formuluoja probleminius klausimus, siedamas juos su numatomu tyrimo tikslu ir uždaviniais (D1.3).	Tikslingai atlieka geografinio objekto, aplinkos, vietos, regiono, reiškinių stebėjimus, argumentuotai formuluoja probleminius klausimus, hipotezes, siedamas juos su numatomu tyrimo tikslu ir uždaviniais (D1.4).
Padedant nurodo tyrimo eigą: pasirenka tinkamą tyrimo būdą, priemones, medžiagas, tyrimo atlikimo vietą, laiką bei trukmę, duomenų fiksavimo formą.	Patariant planuoja tyrimą: pasirenka tinkamus tyrimo būdus, priemones, medžiagas, tyrimo atlikimo vietą, laiką, trukmę, eigą. Nurodo, ką	Planuoja tyrimą: pasirenka tinkamus tyrimo būdus, priemones, medžiagas, tyrimo atlikimo vietą, laiką, trukmę, eigą.	Tikslingai planuoja tyrimą: pasirenka tinkamus tyrimo būdus, priemones, medžiagas, tyrimo atlikimo vietą, laiką, trukmę, eigą.

Pasiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Padedant nurodo, ką reikėtų daryti, kad rezultatai būtų patikimi (D2.1).	reikėtų daryti, kad rezultatai būtų patikimi (D2.2).	Planuoja informacijos paieškos procesą (etapus), tinkamai naudojasi paieškos rezultatų atrankos kriterijais (D2.3).	Planuoja informacijos paieškos procesą (etapus), tinkamai naudojasi paieškos rezultatų atrankos kriterijais (D2.4).
Padedant renka tyrimo duomenis, taiko vieną geografinės erdvės pažinimo būdą ir metodą (apklausa, lauko tyrimai, matavimai, fotografavimas, interviu ir stebėjimas). Atlieka nesudėtingus skaičiavimus (vidurkio, procentų ir kt.) ir matavimus (atstumų, aukščio ir kt.) (D3.1).	Padedant renka kiekybinius ar kokybinius duomenis, taiko pasirinktą geografinės erdvės pažinimo būdą ir metodą (apklausa, lauko tyrimai, matavimai, fotografavimas, interviu, stebėjimas ir kt.), pagal pavyzdį modeliuoja situacijas. Atlieka įvairaus sudėtingumo skaičiavimus ir matavimus, juos palygina (D3.2).	Renka kiekybinius ir kokybinius duomenis, taiko kelis geografinės erdvės pažinimo būdus ir metodus (apklausa, lauko tyrimai, matavimai, fotografavimas, interviu, stebėjimas ir kt.) bei teoriškai ir (arba) praktiškai modeliuoja situacijas. Atlieka įvairaus sudėtingumo skaičiavimus ir matavimus, pagal gautus skaičiavimų ir matavimų rezultatus formuluoja pagrįstas išvadas (D3.3).	Tikslingai renka kiekybinius ir kokybinius duomenis, puikiai taiko geografinės erdvės pažinimo būdus ir metodus (apklausa, lauko tyrimai, matavimai, fotografavimas, interviu, stebėjimas ir kt.) bei teoriškai ir praktiškai modeliuoja situacijas. Atlieka įvairaus sudėtingumo skaičiavimus ir matavimus, pagal gautus skaičiavimų ir matavimų rezultatus formuluoja pagrįstas išvadas ir prognozes, nurodo kaip duomenys galėtų pasikeisti tam tikromis sąlygomis (D3.4).
Padedant naudoja informacijos analizės instrumentus (technikas) pagal pasirinktą tyrimo objektą. Naudoja geografinius modelius geografinėi informacijai analizuoti (D4.1).	Patariant naudoja informacijos analizės instrumentus (technikas) pagal pasirinktą tyrimo objektą. Taiko geografinius modelius geografinėi informacijai analizuoti (D4.2).	Naudoja informacijos analizės instrumentus (technikas) pagal pasirinktą tyrimo objektą ir pobūdį. Taiko geografinius modelius geografinėi informacijai analizuoti ir interpretuoti (D4.3).	Naudoja informacijos analizės instrumentus (technikas) pagal pasirinktą tyrimo objektą ir pobūdį. Taiko šiuolaikinius geografinius modelius, teorijas geografinėi informacijai analizuoti ir interpretuoti (D4.4).
Atlikęs tiriamąjį darbą, padaro kelias paprasčiausias, neišsamias išvadas. Pasitardamas patikrina, ar pasitvirtino hipotezė; paaiškina,	Atlikęs tiriamąjį darbą, formuluoja paprasčiausias išvadas. Nurodo, kurie rezultatai patvirtina hipotezę arba kodėl hipotezė nepasitvirtino.	Atlikęs tyrimą formuluoja gautais rezultatais pagrįstas išvadas. Nurodo rezultatus, kurie parodo, kad hipotezė pasitvirtino arba nepasitvirtino ir paaiškina kodėl.	Atlikęs tyrimą formuluoja gautais rezultatais pagrįstas, išsamias išvadas. Patikrina, ar pasitvirtino hipotezė, nurodo rezultatus, kurie rodo, kad

Pasiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
kokie rezultatai rodo, kad hipotezė pasitvirtino arba kodėl hipotezė nepasitvirtino. Pateikia atskirų tyrimo dalių aprašymus. Gautus duomenis pateikia vienu iš būdų: lentelėmis, diagramomis, grafikais, schemomis. Aptaria atliktą tyrimą, nurodydamas, kas pavyko ar nepavyko, ką būtų galima daryti kitaip (D5.1).	Pateikia tyrimo ataskaitą. Gautus duomenis pateikia lentelėmis, diagramomis, grafikais, schemomis. Vertina atliktą tiriamąją veiklą ir siūlo jos tobulinimo būdų (D5.2).	Formuluoja išvadas bei nurodo, kas sekėsi ir kas nepavyko. Pateikia tyrimo ataskaitą. Gautus duomenims analizuoja ir tikslingai pasitelkia skaitmenines technologijas. Duomenis pateikia susistemintų duomenų lentelėmis, diagramomis, grafikais, schemomis, kartoschemomis ar kitais pasirinktais būdais. Vertina atliktą tiriamąją veiklą, siūlo jos tobulinimo būdų, numato galimą plėtotę ir kaip rezultatus pritaikyti (D5.3).	hipotezė pasitvirtino arba nepasitvirtino ir paaiškina kodėl. Atlikęs darbą, padaro tikslines išvadas, nurodo, kas sekėsi ir kas nepavyko, geba pateikti racionalų sprendimo būdą problemoms spręsti. Pateikia išsamią tyrimo ataskaitą. Atsirenka išvadai daryti reikiamus duomenis ir pagrindžia pasirinkimą. Duomenims analizuoti ir pateikti tikslingai pasitelkia skaitmenines technologijas. Duomenis pateikia susistemintų duomenų lentelėmis ir diagramomis, grafikais, schemomis, kartoschemomis, infografiku ar kitais tinkamais būdais. Apmąsto atliktas veiklas, numato tyrimo tobulinimo galimybes siekdamas didinti rezultatų patikimumą, siūlo tyrimo plėtotės ir rezultatų pritaikymo galimybes (D5.4).